

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO
PRAHA

Bakalárske kombinované štúdium
2010-2013

BAKALÁRSKA PRÁCA

Viera Longauerová

Drogy a drogová závislosť u mládeže

Praha 2013

Vedúci bakalárskej práce:

PhDr. Eleonóra Strapcová

JAN AMOS KOMENSKÝ UNIVERSITY PRAGUE

Bachelor Combined Studies
2010-2013

BACHELOR THESIS

Viera Longauerová

Drugs and youth drug addiction

Prague 2013

The Bachelor thesis work supervisor:

PhDr. Eleonóra Strapcová

Prehlásenie

Prehlasujem, že predložená bakalárska práca je mojím pôvodným autorským dielom, ktoré som vypracovala samostatne. Všetku literatúru a ďalšie zdroje, z ktorých som pri spracovaní čerpala, v práci riadne citujem a sú uvedené v zozname použitej literatúry.

Súhlasím s prezentačným sprístupnením svojej práce v univerzitnej knižnici.

V Prahe, dňa 15.3.2013

Viera Longauerová

Pod'akovanie

Touto cestou by som sa chcela poďakovať PhDr. Eleonóre Strapcovej za cenné rady a pomoc pri spracovaní bakalárskej práce.

Anotácia

Témou bakalárskej práce s názvom „Drogy a drogová závislosť u mládeže“ je problematika drog a drogovej závislosti u jednej z najohrozenejších vekových skupín, mládeže.

Práca je rozčlenená na teoretickú a empirickú časť. V prvej kapitole teoretickej časti sa zaoberáme teoretickými východiskami problematiky drog, v druhej kapitole venujeme pozornosť mládeži ako ohrozenej skupine z hľadiska experimentovania s drogami, prípadne závislosťou na drogách. V tretej kapitole sa zaoberáme problematikou prevencie drogových závislostí.

V empirickej časti práce sa zaoberáme kvalitatívnym typom prieskumu, kde na vzorke štyroch žiakov stredných škôl zisťujeme vplyv prostredia na experimentovanie s drogami a ich vlastné skúsenosti s konzumáciou návykových látok.

V záverečnej časti sme opísali spracované výsledky prieskumu, ktoré nám potvrdili alebo nepotvrdili stanovené hypotézy.

Kľúčové slová: drogy, drogová závislosť, liečba, prevencia, rodina, škola, závislosť

Annotation

The theme of thesis entitled "Drugs and drug addiction among young people", the issue of drugs and drug addiction in one of the most vulnerable age groups, youth.

The work is divided into theoretical and empirical part. In the first chapter of the theoretical part deals with the theoretical basis of the drugs, in the second chapter, we pay attention to young people at risk skúúine in terms of experimentation with drugs, or drug dependence.

The third chapter deals with the problem of drug prevention. In the empirical part of the thesis deals with the type of qualitative research in which a sample of four high school pupils to identify the impact on the environment, experimenting with drugs, or their experience with drugs.

In the final section, we describe the results of a survey prepared by us confirm or not confirm the hypothesis.

Key words: addiction, drugs, drug addiction, family, prevention, school, treatment

OBSAH

ÚVOD

TEORETICKÁ ČASŤ

1. DROGY A DROGOVÁ ZÁVISLOSŤ 11

1.1 Typológia drogových závislostí 13

1.2 Faktory vzniku drogových závislostí 15

2 MLÁDEŽ AKO OHROZENÁ SKUPINA VO VZŤAHU K DROGÁM 20

2.1 Rizikové faktory dospievania 23

3 PREVENCIA DROGOVÝCH ZÁVISLOSTÍ U MLÁDEŽE 26

EMPIRICKÁ ČASŤ

4 PRIESKUM 31

4.1 Predmet prieskumu 31

4.2 Cieľ prieskumu 31

4.3 Hypotézy 31

4.4 Metódy prieskumu 32

4.5 Charakteristika prieskumnej vzorky..... 33

4.6 Časový harmonogram 33

5 ANALÝZA VÝSLEDKOV PRIESKUMU 35

5.1 Rodinné prostredie 35

5.2 Prostredie školy 39

5.3 Rovesnícke skupiny a trávenie voľného času 42

5.4 Osobné skúsenosti s konzumáciou alkoholu a drog 44

6 INTERPRETÁCIA VÝSLEDKOV PRIESKUMU A ODPORÚČANIA PRE PRAX 48

ZÁVER 51

ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY 52

ZOZNAM PRÍLOH	56
PRÍLOHA A	I
PRÍLOHA B	III
PRÍLOHA C	V
PRÍLOHA D	VII
PRÍLOHA E	IX

ÚVOD

Viacerí odborníci sa zhodujú v názore, že naše kultúrne prostredie s tradičnou toleranciou alkoholu v spoločenskom živote je najlepším predpokladom šírenia takzvaných mäkkých drog. Presvedča nás o tom i značná popularita marihuany, či hašiša medzi mladými ľuďmi. Okrem vážneho nebezpečenstva vzniku drogovej závislosti kanabisového typu, hrozí veľké nebezpečenstvo prechodu na iné tvrdé drogy.

Alkohol, drogy, toxikománia, drogová závislosť sú slová, ktoré aj dnes patria k najdiskutovanejším témam súčasného života a sú popredným problémom dnešnej doby. Dajú sa skloňovať vo všetkých tvaroch a môžu sa bytostne dotýkať našich detí, rodiny, blízkych a dospelých, s ktorými sa denne stretávame v školách, v detských domovoch, vo svojej práci.

Zvedavosť, nuda, podpichnutie od priateľov je často podnetom pre experimentovanie s drogami. Niekedy je to však „návod“ na riešenie svojich problémov, s ktorými si sami nevedia poradiť.

Často si mnohí z nás myslíme, že táto téma nie je pre nás, netýka sa nás, drogy sa predsa nedajú len tak ľahko zohnať. Ale je to veľmi nesprávny názor, drogy sú ľahko dostupné a je zarážajúce, že prvý kontakt s drogami sa objavuje u detí už na základných školách. Deti, mládež veľmi radi nasledujú vzory dospelých a tak ako pitie alkoholu, fajčenie je mnohokrát odrazovým mostíkom pre užívanie drog v akejkol'vek podobe. V dnešnej dobe drogy užíva veľké množstvo súčasnej populácie a závislostiam na drogách prepadá často najmä mládež. Práve oni sú naša budúcnosť a vo veľkej miere záleží na našej výchove ako pripravíme týchto mladých ľudí na plnohodnotný život v našej spoločnosti.

Najefektívnejšou cestou v boji proti drogovým závislostiam je predovšetkým účinná prevencia. Aktívne pôsobenie zo strany rodiny, školy, výchovno-vzdelávacích inštitúcií, masmédií, je možno tá najvhodnejšia cesta, ako predchádzať negatívnym javom.

Cieľom tejto bakalárskej práce je analyzovať a porovnať rodinné prostredie, prostredie školy a rovesnícke skupiny vybraných respondentov vo vzťahu k problematike drogových závislostí.

TEORETICKÁ ČASŤ

1. DROGY A DROGOVÁ ZÁVISLOSŤ

Užívanie drog spolu s rozvojom drogových závislostí patrí v súčasnosti k jedným z najpálčivejších problémov doby.

V tejto súvislosti považujeme za potrebné vymedziť niekoľko kľúčových pojmov v tejto oblasti.

Pojem droga býva najčastejšie definovaná ako látka, ktorá ak je vpravená do živého organizmu, môže zmeniť jednu alebo viac jeho funkcií. Najčastejšie používanou definíciou drogy je: „Droga je látka, ktorá po vstupe do živého organizmu je schopná pozmeniť jednu, alebo viac jeho funkcií, pôsobí priamo alebo nepriamo na centrálny nervový systém a môže mať priznané postavenie lieku.“ (Hroncová, Kraus, 2006, s. 65)

Kliment uvádza, že droga je akákoľvek psychoaktívna látka, ktorá vedie k potenciálnej závislosti. Za psychoaktívne alebo psychotropné látky sú považované tie substancie, ktoré následne po ich užití vyvolávajú zmeny v prežívaní a správaní jedinca. (Kliment, 2002, s.17)

Drogou teda nazývame akúkoľvek látku prírodnej alebo syntetickej povahy, ktorá po pravidelnom užívaní vyvoláva závislosť organizmu, teda drogovú závislosť, toxikomániu. (Emmerová, In: Hroncová a kol., 2004, s. 39) Odborná literatúra považuje pojmy toxikománia a drogová závislosť za synonymá. Pavúk vymedzuje drogovú závislosť nasledovne: „je to psychický a niekedy aj fyzický stav vyplývajúci zo vzájomného pôsobenia medzi živým organizmom a drogou, charakterizovaný zmenami správania a inými reakciami, ktoré vždy zahrňujú brať drogu stále alebo pravidelne pre jej psychické účinky a niekedy tiež preto, aby sa zabránilo nepríjemnostiam z jej neprítomnosti.“ (Pavúk, 1997, s. 10)

V súvislosti s drogovými závislosťami je potrebné zdôrazniť, že ide nielen o jav biologickej podstaty, ale nemôžeme opomenúť ani jeho podstatu spoločenskú, či sociálnu.

V tejto súvislosti sa v odbornej literatúre hovorí o fyzickej a psychickej závislosti. Podľa Ondrejkooviča „o fyzickej závislosti hovoríme vtedy, keď je prerušenie konzumácie drogy sprevádzané príznakmi presne opačnými, ako sú tie pre ktoré jednotlivec drogu vyhľadával a užíval.“ (Ondrejkoovič, 2001, s. 163)

Fyzická (somatická) závislosť sa definuje ako stav adaptácie organizmu na drogu sprevádzaný zvyšujúcou sa toleranciou (človek k dosiahnutiu rovnakého efektu potrebuje stále väčšiu a väčšiu dávku) a prejavujúci sa pri vysadení drogy abstinenčným syndrómom.“ (Wágnerová, 2002, s. 289)

„Psychická závislosť býva označovaná ako neodolateľné nutkanie a potreba pokračovať v konzumovaní drogy. Manifestuje sa správaním, v ktorom prevláda usilovné vyhľadávanie drogy a to i napriek tomu, že konzument vie o rizikách dopadu na svoje zdravie.“ (Ondrejkoovič, 2001, s.163)

V odbornej literatúre sa stretávame aj s pojmom spoločenská závislosť, často spájaná s určitými spoločenskými akciami, kruhmi, či štýlom hudby. Ondrejkoovič uvádza, že tento druh závislosti býva spájaný s ritualizáciou, teda určitými postupmi, či zvykmi spojenými s konzumáciou drog. Súčasťou tejto problematiky býva aj vznik osobitných subkultúr, spájajúcich sa s vlastným spôsobom komunikácie, vyjadrovania, či symbolov, typickým pre konkrétnu skupinu, ktorej väčšinová populácia spravidla nerozumie. (Ondrejkoovič, s. 163)

Definitívna diagnóza závislosti by sa podľa Nešpora mala obvykle stanoviť len vtedy, ak v priebehu jedného roka došlo k trom, alebo viacerým z nasledujúcich javov:

- a) Silná túžba, alebo nutkanie užívať látku
- b) Problémy v sebaovládaní pri užívaní látky
- c) Telesný odvykací stav
- d) Vyšovanie tolerancie k účinku látky
- e) Postupné zanedbávanie iných potešení a záujmov v prospech užíwanej psychoaktívnej látky

f) Pokračovanie v užívaní aj napriek jasnému dôkazu škodlivých následkov. (Nešpor, 2000, s. 14)

Ak sa u človeka zastaví prísun drogy, dochádza k tzv. abstinenčnému syndrómu. Abstinenčný syndróm je súbor odvykacích príznakov, ktoré sú rôzne a veľmi nepríjemné ako je túžba po droge, nepokoj, potenie, bolesti a kŕče a iné. (Hroncová, 2004)

V súvislosti s drogovými závislosťami sa často spomína pojem tolerancia. Ondrejkoovič ňou rozumieme zníženú odpoveď organizmu na účinky drogy, ktorú musí prijímať konzument na dosahovanie rovnakého účinku v stále vyšších dávkach. (Ondrejkoovič, 2001)

1.1 Typológia drogových závislostí

Existuje viacero delení drog vyvolávajúcich závislosť. U laickej verejnosti sa najčastejšie stretávame s delením drog na tzv. legálne (spoločensky akceptované, ktorých užívanie nie je v rozpore so zákonom) a tzv. nelegálne (zakázané). Toto delenie nepovažujeme za správne, nakoľko legálne drogy napr. alkohol nepredstavujú v spoločnosti menší problém, či menšie nebezpečenstvo v porovnaní s nelegálnymi.

Ondrejkoovič delí drogy podľa prevažujúceho účinku na 5 samostatných skupín:

- **Drogy s prevažne sedatívnym účinkom** (alkohol, sedatíva, hypnotiká, trankvilizéry, inhalačné prostriedky). Ich účinky spočívajú v krátkodobom užívaní, v celkovej uvoľnenosti a odstraňovanie zábran, vo zvýšenej aktivite, zhovorčivosti, účinkom môže byť aj pokoj, mierna eufória, ale aj úzkostné stavy, strata koncentrácie a pod. Pri dlhodobejšom užívaní môže dôjsť k výraznej redukcii funkcií mozgu a kvalitatívnym zmenám v oblasti centrálnej nervovej sústavy. Častá je celková letargia, nevoľnosť, zmenená motorika, poruchy videnia. Vznik závislosti je individuálny, podmienený telesnou konštitúciou a celkovým zdravotným stavom.

- **Drogy s prevažne povzbudzujúcim účinkom** (stimulanciá-kokaín, amfetamíny). Ich účinky spočívajú predovšetkým v oblasti centrálnej nervovej sústavy, vytvárajú pocit prílevu síl, sviežosti a energie.

Častá je strata chuti do jedla. Po eufórii sa dostavuje hnevivosť a úzkosť, bolesti hlavy, studený pot, triaška. Zvyšuje sa sexuálna dráždivosť, strácajú sa zábrany. Nástup účinku je pomerne rýchly, rozvíja sa závislosť psychická i fyzická.

- **Drogy s prevažne halucinogénnym účinkom** (marihuana, LSD a syntetické drogy, extáza, meskalín). Účinky týchto drog spočívajú vo vyvolávaní stavov podobných tranzu, vyvolávajú vidiny, dochádza k strate reality.

Často vznikajú obľudné predstavy objavuje sa nekritickosť. Vo všeobecnosti sú účinky veľmi individuálne.

- **Narkotické látky** (heroín, morfium, syntetické opiáty, methadon). Drogy patriace do tejto skupiny poskytujú pocit eufórie, radosti a sily. Striedajú sa pocity eufórie a opojenia s letargiou, vyvolávajú ale aj zmätenosť. Sprievodnými znakmi sú dávenie, potenie, neschopnosť sústrediť sa. Vyvolávajú silnú psychickú i fyzickú závislosť.

- **Steroidy**. Účinky spočívajú v raste, vývoji svalstva a telového tkaniva, preto sa stávajú drogami kulturistov i niektorých športovcov.

Ich užívanie býva spojené s nafúknutou tvárou, opuchmi nôh, triaškou, zvýšeným tlakom a búšením srdca. Pri dlhodobom užívaní dochádza k ochoreniam pečene a k agresívnemu správaniu. (Ondrejko, 2001, s. 167-170)

1.2 Faktory vzniku drogových závislostí

Problematika drogových závislostí je natoľko zložitým javom, že nie je možné vysvetliť ho len jednou príčinou.

„Ide o polyetiologicky podmienený jav, na vzniku ktorého participujú faktory bio-psycho-sociálnej povahy.

Pri určovaní faktorov, ktoré vedú ku skúšanju, pravidelnému užívaniu či závislosti, treba vychádzať zo skutočnosti, že každý človek ako bytosť bio-psycho-sociálna je jedinečný a neopakovateľný.“ (Hroncová, 2006, s. 47)

Pri vzniku závislosti od psychoaktívnych látok pôsobia určité faktory. Ako uvádza Kolibáš - Novotný (2007, s. 20) sa na vzniku závislostí od psychoaktívnych látok podieľajú 3 skupiny etiologických faktorov. Ide o:

- vlastnosti návykových látok,
- psychologické a biologické charakteristiky jedinca,
- sociálne a kultúrne faktory - „faktory prostredia“.

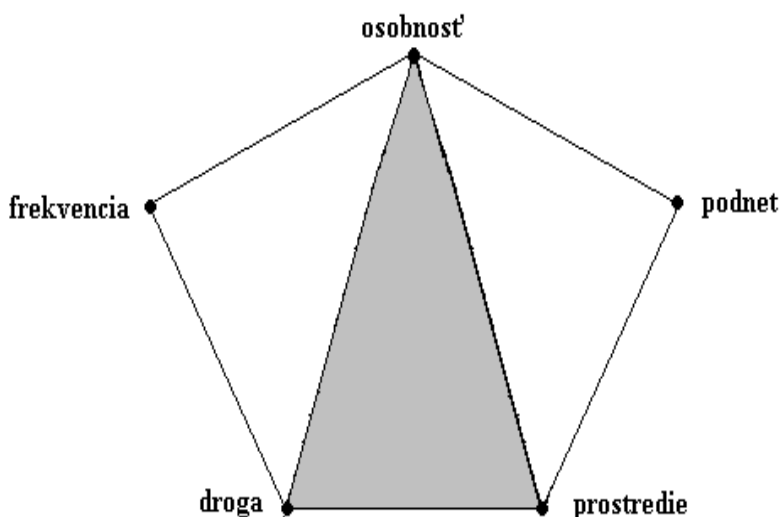
Urban (1973, s. 29) uvádza 4 faktory, ktoré vedú ku vzniku drogovej závislosti človeka. „Sú to:

- faktory farmakologické („droga“),
- faktory somatické a psychické („osobnosť“),
- faktory enviromentálne („prostredie“),
- faktory precipitačné („podnet“).

Súčasní autori Novotný a Ondrejkoovič k faktorom vzniku drogovej závislosti ešte zaraďujú piaty faktor frekvencie „častost“.

Vzniká tak obrazec spĺňajúci teoretické predpoklady na rizikové správanie ľudí pri vzniku drogových závislostí. Interakčný päťsten drogových závislostí. (Novotný, 1999, s. 162)

Obr.č.1. Interakčný päťsten drogových závislostí

Zdroj: Novotný, 1999, s. 162

Kolibáš - Novotný (2007, s.20) uvádzajú zhrňujúcu definíciu: „Závislosť od psychoaktívnych látok je multifaktoriálne podmienená porucha, pre ktorú platí bio-psycho-sociálny model choroby. Význam jednotlivých faktorov u rôznych ľudí je rozdielny, dôležitá je ich vzájomná interakcia“.

1. Faktory farmakologické - droga. Liba (2010) uvádza, že ide o samotnú existenciu (prítomnosť) drogy a jej dostupnosť.

2. Faktory somatické a psychické – osobnosť. Štúdium osobnostných charakteristík jedincov, ktorí sa stali závislými od psychoaktívnych látok, viedlo ku konštatovaniu Kolibáša a Novotného (2007), že neexistuje iba jeden konkrétny súbor osobnostných vlastností a čŕt, ktorý spoľahlivo odlišuje ľudí, ktorí sa stanú závislými od psychoaktívnych látok od ľudí bez rizika vzniku tejto poruchy. Spomenutí autori ďalej uvádzajú, že závislosťou od psychoaktívnych látok sú najviac ohrození ľudia s nedisciplinovanými postojmi k životu, podceňujúci riziká, preferujúci okamžité a ľahko dosiahnuteľné pôžitky. (Kolibáš - Novotný, 2007)

Ďalej by sme sem mohli zaradiť osoby so slabou vôľou, osoby s nízkou odolnosťou voči stresu, ľudí, ktorí nie sú schopní primerane riešiť svoje problémy a pod.

Urban uvádza konštatovanie znalcov WHO, že „v zásade sa môže stať závislým každý človek.“ (Urban, 1973, s. 40)

Sú ľudia, ktorí majú, či už od prírody, alebo výchovou, zníženú schopnosť sebaovládania vo vzťahu k citovým zážitkom. Pretože nemajú dobre fungujúce vnútorné „brzdy“, majú sklon hľadať ich vonku. (Podhradský, Komárik, 1990, s. 56)

Cloninger vyčlenil a opísal štyri temperamentové ortogonálne dimenzie:

- vyhľadávanie nového: jedinci s vysokým skóre v škále merajúcej túto dimenziu sa prejavujú ako skúmajúci, impulzívni, nestáli, nedisciplinovaní a riskujúci,
- vyhýbanie sa nebezpečenstvu: ľudia s vysokým skóre predvídajú budúce problémy, vyhýbajú sa problémovým situáciám, sú pasívni, opatrní, ostýchaví, málo aktívni. Opakom je dôverčivosť, optimistické ladenie, veselosť, iniciatívnosť,
- závislosť od odmeny: vysoké skóre sa spája s citlivosťou k sociálnym podnetom, vrelosťou, snahou pomáhať iným, snahou zapáčiť sa iným, závislosťou na podpore druhých. Opakom je odmeranosť v sociálnych vzťahoch, citový chlad, praktické, tvrdé, emóciami neovplyvnené konanie,
- odolnosť: vysoké skóre súvisí s charakteristikami, ako je pracovitosť, usilovnosť a ambicióznosť, nízke skóre súvisí s ľahostajnosťou, lenivosťou a nedbanlivosťou. (Kolibáš - Novotný, 2007, s. 21-22)

Najrizikovejšou skupinou sú však deti a mládež. Čím nižší vek, keď dieťa užije drogu, tým rýchlejšie získava závislosť. (Emmerová, In: Hroncová a kol., 2004, s. 62)

3. Faktory enviromentálne- prostredie. Urban uvádza, že človek sa s drogami stretáva: „predovšetkým ako člen primárnych skupín (rodina, priatelia) a sekundárnych skupín (pracovný kolektív, voľnejšie spoločenstvá, spolky).“ K najdôležitejším vplyvom podľa neho dochádza v rámci primárnych skupín, kde hrá najdôležitejšiu úlohu rodina. (Urban, 1973, s. 40)

Pri nahliadaní na drogový problém viacero autorov poukazuje na prostredie rodiny. Vplyv rodiny sa spája predovšetkým so zlým vzorom zo strany rodičov. Ak rodičia holdujú alkoholu, či užívajú drogy, je veľmi pravdepodobné, že dieťa bude nasledovať ich vzor. V tom lepšom prípade si voči tomu vypestuje odpor. (Emmerová, In: Hroncová a kol., 2004, s. 63)

Kolibáš uvádza známy vzťah medzi charakteristikami rodiny a pravdepodobnosťou užívania psychoaktívnych látok medzi jej členmi. Užívanie psychoaktívnych látok niektorým z rodičov, zvyšuje pravdepodobnosť užívania týchto látok ich deťmi. Na zvýšenom riziku užívania drog sa podieľa nielen geneticky determinovaná dispozícia jedinca, ale aj štruktúra rodiny a vzájomné vzťahy medzi jej členmi. (Kolibáš, Novotný, 2004, s. 30)

V posledných rokoch si môžeme všimnúť v rodinnom prostredí zhoršenie vzťahov, ako i vzájomnej komunikácie, ale aj zlyhávanie rodičov v plnení ich rodičovských povinností, celkovej starostlivosti a predovšetkým záujmu o dieťa, či dospievajúceho. Tieto faktory podľa nášho názoru v nemalej miere prispievajú k zvýšeniu počtu detí a mládeže, ktorí vyhľadávajú kontakt s drogami, prípadne sa už stávajú aj závislými.

Doktorov a Holotňáková (1998) zaraďujú medzi rizikové faktory týkajúce sa rodinného prostredia, ktoré môžu viesť k užívaniu drog práve tieto:

- veľmi prísna výchova,
- veľmi voľná výchova, nezáujem o dieťa,
- napätie v partnerských vzťahoch rodičov, zlá atmosféra v rodine, nový životný partner v rodine,
- veľa peňazí v rodine,
- rodina žijúca na hranici životného minima a podobne. (Doktorov, Holotňáková, 1998, s. 49-51)

Ďalším významným prostredím, z hľadiska drogovej problematiky sú rovesnícke skupiny. Keď zlyhá rodina, dieťa sa dostáva pod vplyv mimo rodinných zoskupení, najčastejšie rovesníckych skupín. Pod vplyv skupín, časti protispoločensky zameraných sa dostáva aj dieťa zo sociálne usporiadanej rodiny. Chce sa im podobať, chce byť jedným z nich. Tlak rovesníkov je veľmi

silným motivačným činiteľom. Ďalej je to život na sídliskách s vysokou mierou anonymity, nízkou sociálnou kontrolou, nedostatočnými možnosťami trávenia voľného času a podobne. (Emmerová, In: Hroncová a kol., 2004, s. 63)

4.Faktory percipitačné - podnet. V tejto súvislosti hovoríme o určitom podnete, spúšťáči, na základe ktorého človek drogu užije. Emmerová (2004) uvádza, že u dospelých ide najčastejšie o problémy v manželstve, práci, problémy v rodine, smrť blízkej osoby, hromadenie duševného napätia či choroby. Pre deti sú typické zvedavosť, nuda, problémy v škole a v rodine, napodobňovanie dospelých či nejakého vzoru.

5. Faktor frekvencie- častosť. Posledným zo spomínaných faktorov je faktor frekvencie, teda častosti. Je spájaný s tým ako často sa človek dostane do kontaktu s drogou. V tomto zmysle predstavuje veľké riziko prostredie presýtené ponukou drog.

2 MLÁDEŽ AKO OHROZENÁ SKUPINA VO VZŤAHU K DROGÁM

Medzi obdobím detstva a obdobím dospelosti je pomerne dlhý časový úsek, nazývaný obdobím mladosti a príslušníci tejto vekovej skupiny bývajú označovaní ako mládež.

Aj na začiatku nového tisícročia je mládež spoločenskou skupinou, ktorá má zásadný vplyv na ďalší vývoj spoločenských štruktúr a smerovania spoločnosti v nasledujúcom období.

Na druhej strane je mládež práve tou vekovou skupinou u ktorej zaznamenávame sústavný nárast sociálnopatologických javov, ako i ďalších nežiaducich javov, zmeny v hodnotovej a názorovej orientácii dnešných dospievajúcich a mladých ľudí, ktoré sa zásadným spôsobom premietajú v spoločnosti. Na základe uvedeného považujeme za potrebné venovať osobitnú pozornosť tejto vekovej kategórii.

Ondrejkovič uvádza, že „mládež na rozdiel od mladosti nie je biologickým fenoménom, ani prírodným produktom, ale sociokultúrnym javom, ktorého formy sa odrážajú v historicko-spoločenskej dimenzii, tzn. historicky meniace sa zoskupovanie mládeže, meniace sa sociálne postavenie a právne vzťahy, ale i každodenné a kultúrne praktiky prejavujúce sa v spôsobe života mladých ľudí. Toto životné obdobie „vzniklo“ len nedávno, pretože o existencii mládeže sa hovorí zhruba od začiatku 20. storočia.“ (Ondrejkovič, 1997, s. 7-8)

Mládež vytvára v spoločnosti demografickú skupinu, ktorá vstupuje do štruktúr spoločenského života a postupne nadväzuje vzťahy so spoluobčanmi, materiálnymi a kultúrnymi hodnotami spoločnosti, s jej inštitúciami a sociálnym systémom ako celkom. (Macháček, 1980, s. 34)

Existujú viaceré názory odborníkov na presné vekové vymedzenie skupiny mládeže. Prikláňame sa k názoru, že „do kategórie mládež zahrňame dospievajúcu populáciu v období pubescencie a adolencie, t.j. medzi detstvom a dospelosťou“. (Labáth, In: Labáth, 2001, s. 11)

Človek v procese dospievania prechádza pomerne dramatickými zmenami, a to v oblasti biologických a fyziologických zmien, psychických zmien, a v neposlednom rade v oblasti sociálnych zmien. Zmeny, ku ktorým dochádza v procese dospievania u mládeže môžeme rozdeliť do nasledovných oblastí:

a) Biologické a fyziologické zmeny

V tomto období nastávajú výrazne zmeny v činnosti žliaz s vnútorným vylučovaním, ktoré podmieňujú vývin človeka. Zreteľný je telesný rast, spojený s nárastom sily. Intenzívne bývajú prežívané zmeny v oblasti sexuality. Činnosť pohlavných žliaz podmieňuje vývin primárnych (pohlavné orgány), sekundárnych (ochlpenie), terciárnych (tvar, tela, rozloženie tukových vrstiev, potenie) a kvartálnych (záujmy, komunikačné schémy a pod) pohlavných znakov.

Ďalšie podstatné zmeny nastávajú v podstate v celom tele, osifikujú sa kosti, dozrieva kostra a svalstvo, rastie a dozrieva prakticky celé telo. (Smik, In: Labáth, s. 14-15)

b) Psychické zmeny

Prebiehajúce telesné a fyziologické zmeny dramatickým spôsobom zasahujú do celej štruktúry osobnosti jednotlivca. Podmieňujú tiež zmeny psychických funkcií, ktoré sa zreteľne prejavujú najmä v týchto oblastiach:

- **Oblasť poznávania**, ktorého nástroje sa výrazne zdokonaľujú. Zdokonaľujú sa štruktúry logického myslenia a logickej pamäti, analyticko-syntetického vnímania reality, rozvíja sa abstraktné myslenie, t.j. nastáva prudký rozvoj intelektových kapacít a intelektovej výkonnosti. Začína sa nezávislejšie uplatňovať vlastná vôľa a vôľová regulácia správania, ktoré vyjadrujú silnejšiu potrebu sebauplatnenia, sebarealizácie, osobnej nezávislosti a emancipácie. Predstavujú obrovský potenciál pre osobnostný rast.

- **Oblasť citového vývinu**, kde sa doteraz uvedené zmeny často veľmi bolestivo spolupodieľajú na procese dospievania. Osobnosť sa pod týmto náporom citovo labilizuje, zvyšuje sa citová reaktivita, jedinec prežíva pocity vnútornej neistoty a úzkosti. Rozširuje sa spektrum citového prežívania, najmä

v oblastiach eroticko-sexuálnych, sociálnych a estetických (Smik, In: Labáth, 2001, s. 15).

c) Sociálne zmeny

Dospievajúci uskutočňujú rozhodujúce zmeny predovšetkým v týchto oblastiach:

- Vzťahy k rovesníkom, ktoré začínajú byť prežívané ako najdôležitejšie a sú veľmi intenzívne. Dospievajúci si vytvárajú vlastné citovo a sociálne dôležité väzby. Vznikajú tzv. partie, neformálne rovesnícke vzťahy. Individuálne vzťahy v nich bývajú spravidla povrchné a často sa menia. Pubescent je poháňaný snahou k osamostatňovaniu a postupnému stabilizovaniu svojej nezávislosti.

- Vzťahy k rodičom a dospelým autoritám, ktoré sa postupne uvoľňujú a menia svoj základný charakter. Smerujú od jednostrannej existenčnej, citovej, sociálnej závislosti k stále sa prehlbujúcej partnerskej štruktúre vzťahu. Objavujú sa sociálne i citové zlyhania, predstavujú riziko pre vznik porúch správania, ale ich užitočnosť spočíva v tom, že dospievajúci je nútený samostatne, nezávisle uvažovať, rozhodovať sa a diferencovať svoje vzťahy k ľuďom. Pozoruje a uvedomuje si svoje pocity, premýšľa o svojom prežívaní, vzťahoch, hodnotách. Problémy, chyby a vlastné zlyhania, ktoré dospievajúci musí spracovať, síce predstavujú určité riziko, ale zároveň ho duševne otužujú. Stále viac sa osamostatňuje a emancipuje vo vzťahoch k sociálnemu prostrediu.

- Vzťahy k opačnému pohlaviu, ktoré začínajú získavať jednoznačne erotický charakter s eroticko-sexuálnymi fantáziami a spôsobujú veľa neistôt, komplexov a citových problémov. Aj vplyvom liberalizovanej komerčnej prezentácii sexuality, je pre dospievajúceho veľmi ťažké zorientovať sa vo svojich postojoch k svojej sexualite. Je vystavený často protichodným názorovým prúdom a v spoločnosti stále pretrvávajúcim predsudkom ako i nedostatočným informáciám v tejto oblasti. (Smik, In: Labath, s. 18)

Zhrnutím uvedených zmien v období dospievania a ich dôsledkov na život dospievajúceho, je logickým dôsledkom, že dospievajúci niekedy

dramaticky a bolestne prežíva vlastnú zraniteľnosť, uvedomuje si nedostatok vlastných skúseností v medziľudských vzťahoch, neistotu, či nespokojnosť so sebou samým.

Kraus (1999) opisuje, že mládež sa vyznačuje určitými osobnostnými rysmi, uvádza zvýšenú mieru kritickosti, túžbu po samostatnosti, slobode myslenia a konania, o viditeľné sebavedomie. Často krát je zaznávaná autorita, prehodnocované názory, rodina prestáva byť pre nich bezpečná, a následne vyjadrujú svoju nespokojnosť. Autor priradzuje k črtám mladého človeka túžbu po dobrodružstve, romantike, rýchle striedanie citov a určitú impulzivnosť v citoch aj v konaní. Toto obdobie je charakteristické hľadaním nových hodnôt a zmyslu života, pričom dochádza k častejšiemu prežívaniu napätia a úzkosti. (Kraus, 1999)

Správanie človeka nie je vždy v súlade s jeho aktuálnym prežívaním. V období dospievania sa tento nesúlad môže prejaviť ešte výraznejšie, dochádza tak často k rozporu medzi vnútornými potrebami a vonkajšími prejavmi, čím vzniká určité napätie, pocity neistoty a nespokojnosti.

2.1 Rizikové faktory dospievania

Smik (1994) považuje zlyhania pri jednotlivých vývinových úlohách za rozhodujúce rizikové faktory dospievania. Následná frustrácia, ktorá vzniká v situáciách, kedy dospelí nedovolia dospievajúcim samostatne sa rozhodovať, urobiť vlastné chyby a následne dosahovať vlastný úspech. Toto všetko môže viesť podľa autora k vnútornému napätiu, ktoré sa prejavuje neakceptovaním spolupráce s dospelými a následnými poruchami vzťahov. (Smik, 1994)

Prvé stretnutie sa dospievajúceho človeka s drogami, v akejkol'vek podobe, môže žiaľ nastať v každom veku v rôznych podobách. Najčastejším počiatkom rozvoja drogovej kariéry bývajú počiatkové, tzv. experimentálne skúsenosti s drogami.

Campbell (2003) uvádza, že „do veku 18 rokov približne 60 percent detí bude mať nejakú skúsenosť s drogami, čo za uplynulých 20 rokov predstavuje

6000 percentný nárast. V 60-tych rokoch menej než 1 percento amerických tínedžerov vyskúšalo marihuanu, či iný druh nelegalizovaných drog. V súčasnosti fajčenie hašiša či marihuany predstavuje istý rituál prechodu do spoločenského života tínedžerov. Štyridsať percent amerických adolescentov sa stalo „spoločenskými“, alebo pravidelnými užívateľmi. Desať percent starších stredoškôľakov v USA prichádza do školy nafetovaných.“ (Campbell, 2003, s. 14)

Tieto údaje považujeme za alarmujúce. Na základe výskumov v tejto oblasti už dnes vieme, že deti sa vzhľadom k niektorým svojim špecifikám stávajú závislejšími oveľa skôr, než dospelí ľudia. „Tieto deti si neuvedomujú, že každá nelegalizovaná známa chemická látka, ktorá vytvára zmenu v nervovom systéme, tento systém taktiež poškodzuje. Neexistujú žiadne výnimky. Neexistujú drogy, ktoré by nezanechávali následky.“ (Campbell, 2003, s.15) Najmä z tohto dôvodu nemožno experimentovanie aj naďalej podceňovať, či ignorovať.

Podľa údajov Národného monitorovacieho centra pre drogy „ Pri prvom experimentovaní s drogami získala viac ako polovica respondentov drogu od priateľa a 30,7 % opýtaných ju ponúkol spolužiak - celkove 90,1 mladým ľuďom zaobstaral drogu rovesník. Za sledované obdobie je zaznamenaný veľmi vysoký počet respondentov, ktorým poskytli drogy priatelia a spolužiaci. Muži častejšie získavajú drogu od spolužiaka, kolegu, súrodenca a dílera čo ženám ju vo vyššej miere ponúkli priatelia alebo neznáma osoba. 46,3 % mladých ľudí dostalo drogu zadarmo a viac ako tretina si ju kúpila. 3,7 % opýtaných si drogu vypestovalo.“ (Stav drogových závislostí a kontrola drog v SR -2006, s. 28)

V nasledovnom prehľade uvádzame prehľad odlišností pôsobenia návykových látok podľa Nešpora (2000):

Špecifiká pôsobenia návykových látok u detí:

- a) Závislosť na návykových látkach sa vytvára podstatne rýchlejšie
- b) Existuje tu vyššie riziko ťažkých otráv s ohľadom na nižšiu toleranciu, menšie skúsenosti a sklon riskovať, ktorý je v dospievaní častý,

- c) Z podobných dôvodov je tu i vyššie riziko nebezpečného jednaní pod vplyvom návykovej látky
- d) U detí a dospievajúcich závislých na návykových látkach býva zreteľné zaostávanie v psychosomatickom vývoji (oblasť vzdelávania, citového zretia, sebakontroly, sociálnych zručností a pod.)
- e) Aj experimentovanie s návykovými látkami je u detí a dospievajúcich spojené s väčšími problémami v rôznych oblastiach života (rodina, škola a pod.)
- f) Je tu tiež častejšia tendencia zneužívať širšie spektrum návykových látok a prechádzať od jednej k druhej, prípadne užívať viac látok súčasne.
- g) Recidívy sú u detí a dospievajúcich časté, dlhodobá prognóza však môže byť podstatne priaznivejšia. Dôvodom je proces zrenia, ktoré je tichým spojencom liečebného snaženia. (Nešpor, 2000, s. 54)

Zvládnutie obdobia dospievania, nech sa to môže zdať akokoľvek zložité, môže vyprodukovať skvelých dospelých. Prekonávanie tohto i tak zložitého obdobia pomocou drog a alkoholu, nikomu nepomôže zvládnuť ho lepšie, či skôr dospieť, práve naopak, zdravým, spokojným a vyspelým jedincom sa človek môže stať len bez alkoholu a drog na tejto ceste.

3 PREVENCIA DROGOVÝCH ZÁVISLOSTÍ U MLÁDEŽE

Pojem prevencia je odvodený od latinského slova „*praeventus*“, čo znamená predchádzanie, ochranu pred potenciálnym ohrozením.

V najvšeobecnejšom ponímaní znamená predchádzanie nežiadúcim javom, rôznym formám rizikového správania a problémom.

Sociálna prevencia je všeobecnou prevenciou všetkých sociálno-patologických javov, a je súčasťou sociálnej politiky, ktorej podstatou je vytváranie priaznivých spoločenských podmienok v oblasti ekonomickej, sociálnej, kultúrnej, výchovno-vzdelávacej, v oblasti zamestnanosti, podmienok využívania voľného času, na rast životnej úrovne, duchovný rozvoj, humanizáciu a skvalitňovanie spôsobu života spoločnosti ako celku, sociálnych skupín, ako aj socializáciu, resocializáciu a sociálnu integráciu jednotlivca. (Hroncová, Kraus, 2006, s. 38)

Prevencia má celospoločenský význam a mala by k nej zodpovedne pristupovať celá spoločnosť, snažiť sa eliminovať rizikové faktory a rozvíjať ochranné faktory, ktoré sa nachádzajú v základných socializačných činiteľoch, najmä v rodine, škole a vo sfére voľného času.

Hupková (2010) uvádza účinné a efektívne opatrenia v prevencii drogových závislostí:

- a) Skorý začiatok preventívnych aktivít: Ideálne je začať s preventívnymi aktivitami v predškolskom veku dieťaťa. Pretože ak sa začína s prevenciou na druhom stupni ZŠ, musí sa vplývať na vytvorené postoje, ktoré sú neraz v úplnom rozpore s prevenčnými snahami.
- b) Cielenosť, primeranosť informácií foriem pôsobenia: je nutné brať do úvahy vek, intelektuálnu úroveň, sociokultúrne zázemie a ďalšie charakteristiky prostredia, v ktorom príjemcovia prevencie žijú.
- c) Orientácia na zdravý spôsob života a pozitívne alternatívy: protidrogové pôsobenie by sa malo odvíjať v kontexte podpory zdravia a kontexte podpory ochranných faktorov, aby sa užívanie návykových látok nejavilo ani ako žiadúce, ale ani ako neutrálna sociálna norma.

d) Prepojenie prevencie legálnych a nelegálnych drog vrátane závislostí od činností: problematika alkoholu, tabaku a liekov, by mala byť východiskom pre zoznamovanie s účinkami a následkami ostatných psychoaktívnych látok.

e) Dlhodobosť a systematickosť, využívanie rôznych prostredí: prevencia by mala prebiehať od predškolského veku po celý čas školskej dochádzky, mala by sa uskutočňovať v rodine, v škole, ale aj v ďalších prostrediach, ako sú napr. voľnočasové a kultúrno-osvetové zariadenia.

f) Nepoužívanie neúčinných prostriedkov a foriem: k neúčinným patria zastrasovanie, moralizovanie, prosté zákazy, jednorazové akcie a podobne. (Hupková, In: Machalová, 2010, s. 32-33)

Cieľom efektívnej prevencie je najmä:

- Predchádzať užívaniu návykových látok, vrátane alkoholu a tabaku.
- Prinajmenšom posunúť stretnutie s návykovými látkami do neskoršieho veku kedy sú organizmus a psychika dospelujúceho relatívne vyspelejšie a odolnejšie.
- Znížiť alebo zastaviť experimentovanie s návykovými látkami, pokiaľ k nemu už dochádza a predísť tak rôznym zdravotným poškodeniam, vrátane závislostí, ktoré by vyžadovali liečbu. (Nešpor- Csémy-Pernicová, 1999, s. 6)

Prevencia sa v odbornej literatúre najčastejšie člení, na primárnu, sekundárnu a terciárnu.

Primárna prevencia (univerzálna, generálna) je jedným z najdôležitejších krokov na elimináciu vzniku závislosti na návykových látkach. Týka sa najvšeobecnejších podmienok predchádzania kontaktu s drogami a predchádzania vzniku závislostí na drogách. Je teda určená všetkým, celej populácii.

Primárnu prevenciu vo všeobecnosti vymedzujeme ako „predchádzanie ohrozujúcim situáciám v celej sledovanej populácii, je buď nešpecifická, ktorá podporuje žiaduce formy správania všeobecne, alebo špecifická, zameraná proti konkrétnemu riziku, napríklad predchádzanie prvému kontaktu jedinca s drogou, zdravotná výchova v školách.“ (Hartl - Hartlová, 2000, s. 45)

Podľa Ondrejkooviča (1999) by mala mať primárna prevencia charakter „imunizácie“ pred nežiaducimi sociálnymi javmi. (Ondrejkoovič, 1999, s. 14)

Primárna prevencia predpokladá štruktúrovanie priaznivých podmienok pre vývoj v telesnej, intelektuálnej, sociálnej a psychickej sfére, ako i vytváranie a upevňovanie vedomostí, zručností a návykov, ktoré smerujú zdravému životnému štýlu, tak aby nedošlo k vzniku problému. (Liba, 2001)

Hroncová a Emmerová (2004) uvádzajú, že primárna prevencia je sústredená na celú spoločnosť.

Sekundárna prevencia(selektívna, adresná)

Sekundárna, či adresná prevencia je zameraná na ohrozené skupiny obyvateľstva, netýka sa už všetkých. Jej cieľom je vrátiť jedinca do pôvodného stavu a cielene ho kontrolovať kvôli riziku opätovného zlyhania. Úlohou sekundárnej prevencie je zabrániť rozvoju drogových závislostí ohrozeného jedinca.

Terciárna prevencia

Predstavuje činnosť zameranú na predchádzanie recidív. Je súčasťou dlhodobého resocializačného procesu a uskutočňuje sa na profesionálnej úrovni prostredníctvom odborných pracovníkov resocializačných zariadení. Jej cieľom je predchádzanie zhoršovaniu stavu a odstraňovať počet recidív. (Hroncová, 2004)

Obsahuje aktivity a opatrenia zamerané na jednotlivcov a skupiny, ktoré už spáchali trestnú činnosť, alebo sa dostali do kategórie sociálne negatívneho správania. (Emmerová, 2006)

Zakladáme ju na pomoci, nie útlakom, ale prevýchovou a resocializácii, terapii a práci s rodinou. Spájajú sa v nej všetky zúčastnené profesie v súčinnom pôsobení na sociálnu patológiu. (Oláh, 2005, s. 122)

Prevenca na úrovni rodiny

Významným predpokladom uplatňovania zdravého životného štýlu a efektívneho trávenia voľného času, ako významného faktoru prevencie, odráža kľúčovú úlohu práve rodina.

Z hľadiska prevencie drogových závislostí, ale i harmonického vývoja detí a mládeže je veľmi dôležité, aby rodičia vedeli kde sa ich dieťa nachádza, s kým tam je a hlavne čo tam robí.

Nesmierne dôležitá je otvorená komunikácia v rodine a láskyplné, harmonické vzťahy medzi rodičmi a deťmi i rodičmi navzájom. Dospievanie je záťažovou skúškou vzťahu rodič dieťa, kedy sa mnoho vecí nevyvíja presne tak ako si rodič predstavuje. Jeho dieťa je zrazu akési iné, chce byť dospelým, ba dokonca začína tak aj vyzerat'. A možno nie vždy napĺňa predstavy rodiča o výzore, či správaní. V tomto období sa často stáva, že si akosi prestávajú rozumieť. Preto by mali rodičia pomôcť dieťaťu zvládnuť toto náročné obdobie, a to tak aby sa nenarušila dôvera medzi nimi, a zostala i naďalej sa rozvíjala otvorená komunikácia medzi nimi. Deti potrebujú vedieť, že s rodičmi môžu hovoriť o čomkoľvek a rodičia ich nebudú odsudzovať, či kritizovať, ale zaujmú k danej veci správny postoj.

Prevenca na úrovni rodiny je základným východiskom pre realizáciu prevencie vôbec. Ide predovšetkým o vytváranie vhodného rodinného prostredia, plného lásky, pochopenia a vzájomnej tolerancie, ale aj jasne stanovených pravidiel a povinností.

Prevenca na úrovni školy

V otázke prevencie drogových závislostí, má okrem rodiny, významný vplyv aj prostredie školy.

V uvedených intenciách má škola osobitnú pozíciu v prevencii drogových závislostí, s akcentom najmä na primárnu prevenciu. Škola ako inštitúcia, ktorá umožňuje vytváranie, zachovanie a reprodukciu základných hodnôt, by mala nielen podporiť, ale aj rozvíjať rodinnú výchovu vo všetkých oblastiach.

Škola by mala rozvíjať komplexnú, systematickú prevenciu na všetkých stupňoch pôsobenia, podporovať rodinu, prostriedky masovej komunikácie, kultúrne a ostatné voľno-časové inštitúcie, otvárať a podporovať dialóg s deťmi a mládežou a naučiť ich zručnosti povedať drogám nie. (Liba, 2007)

Niklová poukazuje na to, že pre zvyšovanie efektívnosti procesov prevencie sa akcentuje úzka spolupráca rodiny a školy, pričom zvýšenú pozornosť je potrebné venovať deťom a žiakom pochádzajúcim z dysfunkčných a ohrozených rodín.

„Základ účinného preventívno-výchovného pôsobenia zostáva v tímovom a systematickom pôsobení základných socializačných činiteľov akými sú rodina, škola, ako aj ďalších preventívno-výchovných zariadení.“ (Niklová, 2012, s. 10)

Nenahraditeľnou sa v tomto smere stáva úzka prepojenosť rodiny a školy, predovšetkým vzájomná komunikácia a kontakty. Zároveň podotýkame, že do realizácie prevencie drogových závislostí je potrebné zapojiť viaceré subjekty súčasne, teda prepojiť spoluprácu rodiny, školy, realizátorov voľno časových aktivít a mimoškolského prostredia.

EMPIRICKÁ ČASŤ

4 PRIESKUM

4.1 Predmet prieskumu

Vplyv sociálneho prostredia na riziko vzniku drogových závislostí u žiakov stredných škôl.

4.2 Cieľ prieskumu

Cieľom prieskumu je analýza:

- vzťahu medzi rodinným prostredím a experimentovaním s drogami u žiakov stredných škôl,
- vzťahu medzi prostredím školy a experimentovaním s drogami u žiakov stredných škôl,
- vzťahu medzi vplyvom rovesníckych skupín a experimentovaním s drogami u žiakov stredných škôl.
- osobných skúseností respondentov s konzumáciou návykových látok.

4.3 Hypotézy

H1: Tolerantný postoj ku konzumácii alkoholu v rodine, vedie k nevedomovaniu si nežiaducich dôsledkov jeho užívania u respondentov.

H2: Experimentovanie s drogami sa vo väčšej miere vyskytuje u chlapcov ako u dievčat.

H3: Respondenti experimentujú s drogami najčastejšie pod vplyvom rovesníckej skupiny.

4.4 Metódy prieskumu

V bakalárskej práci sme realizovali kvalitatívny typ prieskumu. Jeho výhodou je získanie hĺbkového popisu prípadu. Nezostáva sa na jeho povrchu, realizuje sa podrobná analýza prípadu.

Kvalitatívny výskum sa považuje za pružný typ výskumu. Na začiatku výskumu si výskumník určí základné výskumné otázky, ktoré sa môžu v priebehu výskumu, zbere a analýzy údajov modifikovať alebo dopĺňať. V jeho priebehu nevznikajú len výskumné otázky, ale formujú sa aj hypotézy a nové rozhodnutia, ako modifikovať zvolený výskumný plán a pokračovať pri zbere údajov a ich analýze. (Hendl, 2005)

V bakalárskej práci sme si ako metódu pre kvalitatívny prieskum zvolili metódu rozhovoru.

„Keďže interview je postavené na interpersonálnom kontakte, jeho úspešnosť závisí od nastolenia raportu skúmateľom. Raport znamená nadviazanie priateľského vzťahu a vytvorenia otvorenej atmosféry.“ (Gavora, 1999, s. 126)

Rozhovor môže mať rôzne formy. V bakalárskej práci sme zvolili neštandardizovaný rozhovor. Určili sme si cieľ rozhovoru a okruh otázok, ktoré boli predmetom rozhovoru. Otázky sme prispôbovali situáciám a reakciám respondentov. Vo viacerých prípadoch sme zmenili poradie otázok počas rozhovoru.

Podľa nášho názoru tento typ rozhovoru patrí k náročnejším metódam, vyžaduje si dostatočnú prípravu, ako aj znalosť daného problému. Získavanie empirického materiálu v kvalitatívnom prieskume je náročné nielen na čas, ale aj na obsah.

Neštandardizovaný rozhovor bol realizovaný na štyroch respondentoch vo veku 17 rokov v okrese Banská Bystrica.

4.5 Charakteristika prieskumnej vzorky

Prieskumnú vzorku tvorili štyria respondenti vo veku 17 rokov v okrese Banská Bystrica. Štruktúra respondentov bola nasledovná:

Tab.1: Štruktúra respondentov

Rozdelenie respondentov podľa typu školy	Rozdelenie respondentov podľa pohlavia		N
	chlapci	dievčatá	
Alternatívy			
Stredná odborná škola	1	1	2
Gymnázium	1	1	2
Spolu	2	2	4

Zdroj: Autor práce

Ako vyplýva z Tab.1, prieskumnú vzorku tvorili dve dievčatá a dvaja chlapci, zastúpenie pohlaví teda rovnaké. Z hľadiska typov škôl, zabezpečili sme rovnomerné zastúpenie respondentov navštevujúcich stredné odborné školy ako aj gymnáziá. Kvôli ochrane osobných údajov neuvádzame skutočné mená respondentov, ani ich rodinných príslušníkov a iných spomenutých osôb.

4.6 Časový harmonogram

Náš prieskum prebiehal v nasledovnej časovej následnosti prieskumných aktivít:

- Júl – september 2012, zisťovanie možností realizácie prieskumu.
- Október – december 2012, spracovanie projektu prieskumu, zostavenie

pološtruktúrovaného rozhovoru, realizácia prieskumu.

- December 2012 – január 2013, analýza výsledkov prieskumu, spracovanie a vyhodnotenie prieskumných materiálov, spracovanie záverov prieskumu a odporúčaní pre prax.

5 ANALÝZA VÝSLEDKOV PRIESKUMU

V kvalitatívnom prieskume k bakalárskej práci sme sa zamerali na problematiku drog a drogových závislostí u mládeže, ktorú sme skúmali a analyzovali cez optiku rodinného prostredia, prostredia školy a rovesníckych skupín. Práve na tieto oblasti sme sa zamerali hlavne z dôvodu ich významu pri formovaní osobnosti jednotlivca a zásadného vplyvu, ktorý zohrávajú pri jeho socializácii a dozrievaní v zrelú osobnosť.

Ako sme už uviedli v teoretickej časti práce, rodina, škola a rovesnícke skupiny zohrávajú kľúčovú úlohu pri socializácii človeka. Pod ich vplyvom sa zásadným spôsobom ovplyvňujú postoje, hodnotová orientácia a svetonázor mladého človeka.

Najzásadnejší vplyv má v tejto oblasti rodina. Vzorce správania, kompenzačné mechanizmy stresu, spôsob riešenia konfliktov interpersonálnych i intrapersonálnych preberá mladý človek v prvom rade z vlastnej rodiny. Rovnakým spôsobom sa v ňom zrkadlia aj postoje ku konzumácii drog, v našich podmienkach predovšetkým k alkoholu. Samozrejme nie je to len rodina, ktorá v tomto smere vplýva na človeka. Nezanedbateľný je aj vplyv školského prostredia a rovesníckych skupín, kde si mladý človek overuje a demonštruje doteraz získané poznatky o svete a vzťahoch a realizuje sa v nich.

5.1 Rodinné prostredie

V súvislosti so zameraním prieskumu sme skúmali a analyzovali rodinné prostredie respondentov a to najmä v intenciách úplnosti rodiny, vzájomných vzťahov, v prepojení na vzťah rodinných príslušníkov ku konzumácii drog, najmä alkoholu.

Zistili sme, že z respondentov vybratých do nášho prieskumu, pochádzajú dvaja respondenti z úplnej rodiny, a to Adriana a Tomáš. Eva je

polosirota, otec má priateľku a Miro je z rozvedenej rodiny, ale v súčasnosti žije s nimi aj otčim, mohli by ste teda hovoriť o doplnenej rodine. Všetci respondenti majú aspoň jedného súrodenca, v našej prieskumnej vzorke sme nemali jedináčika. Adriana má sestru, Eva má sestru i brata, Tomáš a Miro majú obaja jedného brata, pričom Miro je z dvojčiek.

Vzťahy v rodine hodnotili respondenti ako dobré. Nikto z nich nepoukázal na nejakú formu zlých vzťahov, či patológie. Adriana žije s rodičmi a sestrou v byte v centre mesta. Na otázku týkajúcu sa vzťahov v rodine uvádza: „Naši sú v pohode, niekedy sú možno prísni viac než je treba, ale na druhej strane viem, že sa boja, aby sa mi nič nestalo. Otec je viac prísny a náročný, najmä na výsledky v škole si potrpí. S mamou sa dá viac porozprávať o kadečom, alebo ísť spolu nakupovať, vtedy sa vieme porozprávať tak inak, niekedy skoro až ako kamarátky.“ Blízky vzťah má so svojou sestrou, uvádza: „Moja sestra je skvelá, len niekedy má na mňa málo času.“ Vzťahy v rodine hodnotí ako nekonfliktné, hoci je zrejmé, že s mamou si rozumie viac, než s otcom. Otca vykresľuje ako prísneho a náročného, čo sa podľa nášho názoru môže spájať s určitými konfliktnými situáciami v rodine. Situáciu dokresľuje, keď hovorí, že sestra, ktorá študuje v inom meste a býva na internáte, „domov chodí na víkendy, najmä otec na tom trvá.“

Eva uvádza, že žije v dome na vidieku s otcom a bratom, mama jej umrela, keď mala 11 rokov na zlyhanie pankreasu. Eva si spomína, že rodičia mali komplikovaný vzťah, kým ešte mama žila, často sa hádali, a to najmä pre peniaze. O otcovi hovorí: „Teraz sa asi nemá s kým hádať, tak sa neháda, no možno občas s bratom.“ Evin brat je 2 roky nezamestnaný, dlhodobo sa lieči na depresiu, toto pre neho náročné obdobie je pravdepodobne príčinou občasných konfliktov s otcom. Vzťahy v rodine však hodnotí ako dobré.

Tomáš býva s rodičmi a mladším bratom Maťom vo veku 10 rokov, v rodinnom dome na vidieku. Vzťahy v rodine popisuje ako dobré, ale prekáža mu, že rodičia sú veľmi pracovne vyťažení, podnikajú v oblasti služieb. Domov chodia večer okolo 20.00-21.00 hod. Tomáš si sťažuje na nedostatok záujmu rodičov o jeho osobu, hnevá sa, že v poslednom čase ich zaujíma len jeho škola a známky. „Niekedy mám pocit, že ja som im celkom ukradnutý, nič

o mne nevedia.“ Tomášovi rodičia podľa jeho slov trávajú aj víkendy často mimo rodinu. Tomáš je aj s bratom sám doma, prípadne si stará mama zoberie Maťu na víkend k sebe.

Miro býva so svojím dvojčaťom Janom, mamou a otčimom v byte na vidieku. Rodičia sú rozvedení, otec žije v Budapešti. Po otcovom odchode sa stretávajú málo. Z rozhovoru vyplýva, po rozvode rodičov a otcovom odchode do iného mesta a krajiny, nastalo v rodine ochladnutie kontaktov a vzťahov obidvoch bratov s otcom. „Niekedy ideme s bratom za ním do Budapešti, ale to len tak na pár dní. On tam má už novú rodinu, máme nevlastnú sestru, už je to iné.“ Bližší vzťah majú spolu s bratom najmä s mamou. „Mama sa o nás stará dobre, niekedy je s ňou poriadna sranda.“ Miro poukazuje na trochu konfliktný vzťah s otčimom, keď hovorí, že otčim: „robí policajta aj doma.“ V prípade nejakých výchovných, či iných problémov, má otčim pravdepodobne sklon k agresívnemu správaniu a neváha použiť aj násilie. Miro hovorí: „Občas ma aj s bratom prefacká. Keď mal Jano problémy s políciou, kvôli výtržníctvu, tak ho riadne zmastil.“ Aj napriek spomínaným občasným konfliktom a podľa nášho názoru agresívnom správaní otčima, hodnotí Miro vzťahy v rodine „ako celkom dobré“.

Ďalšou oblasťou záujmu nášho skúmania, je vzťah ku konzumácii drog a alkoholu v rodinnom prostredí respondentov.

Zaujímavým bolo pre nás zistenie, že ani jedna z rodín zahrnutých do prieskumu nie sú, čo sa alkoholu týka, abstinenti.

Adriana hovorí, že vzťah ku konzumácii alkoholu v rodine nevie zhodnotiť. Uvádza : „U nás sa pije asi tak normálne. Mama nepije alkohol skoro vôbec. Na Vianoce si dá pri večeri prípitok a občas na nejakej oslave trochu vína. Otec pije doma len pri nejakej príležitosti, keď má s kým. Počas spoločenských akcií si dá viac, niekedy to preženie. Na druhý deň ráno mu potom nie je dobre.“ Pozoruhodným je zistenie, že hoci Adrianina matka alkohol takmer vôbec nekonzumuje, otec si dá, dokonca, počas spoločenských akcií, si vypije viac, než by bolo podľa Adriany vhodné. „U nás ženy alkohol veľmi nepijú, otec to považuje za nevhodné. Ani ja ani sestra doma alkohol nepijeme, ani nám ho nikto neponúka.“ V Adrianinej rodine platí, že

konzumácia alkoholu je pre ženy nevhodná, hoci muži, pravdepodobne alkohol konzumovať môžu, dokonca aj viac než je v spoločnosti vhodné. Toto potvrdzuje aj Adrianine vyjadrenie, že starý otec z otcovej strany si niekedy trošku vypije, lebo stará mama sa na neho hnevá a sťažuje sa na neho otcovi. Adriana uvádza, že nevie o nikom v rodine, kto by mohol mať problémy s drogami.

Na otázku týkajúcu sa konzumácie alkoholu, prípadne iných drog, Tomáš uvádza, že rodičia pijú príležitostne, v poslednom období niekedy aj večer po návrate z práce. „Mama si niekedy naleje, keď má nervy, alebo nejaké problémy. Ale to len tak 2-3 pohárik.“ Podľa Tomášových slov sú rodičia veľmi pracovne vytážení, obaja pracujú do neskorých večerných hodín, trávajú veľa času mimo rodinu. Na základe týchto informácií by bolo možné chápať tento spôsob konzumácie alkoholu ako istú formu ventilácie problémov a stresu. Tento spôsob riešenia množstva stresu nepovažujeme za vhodný.

Nakoľko, to už podľa nášho názoru predstavuje zvýšené riziko prekročenia určitej hranice a riziko vzniku závislosti. Prekročenie určitej dávky alkoholu sa podľa Tomášových slov, zrejme nestáva často, ale z jeho slov vyplýva, že sa tak už stalo, keď uvádza: „Obidvoch som už pár krát videl pod obraz.“ Starí rodičia sú abstinenti, užívajú veľa liekov, zdravotne na tom nie sú dobre. V Tomášovom prípade ostáva veriť, že jeho rodičia zvládnu nároky na nich kladené a budú hľadať iné spôsoby relaxu, než je alkohol.

Miro na otázku ohľadne konzumácie alkoholu a drog v rodine hovorí: „Mama si z času na čas dá pohárik- dva vína, keď je niekde vonku. Ale fajčí dosť, viac ako škatuľku cigariet denne. Keď náhodou nemá, že jej došli, tak je zlostná.“ Mirova mama teda konzumuje alkohol v malých množstvách a zriedkavej frekvencii, fajčenie tabaku, však u nej už predstavuje, podľa nášho názoru, určitú formy závislosti a potenciálne ohrozenie zdravia. Mirov otčím pije alkohol pomerne často, i keď nie pravidelne. Na kultúrnych a spoločenských akciách to podľa Mirových slov s alkoholom často preženie. „Tancuje a huláka na všetkých.“ Podľa Mira „by otčím mohol piť aj menej, mama má potom z neho nervy.“ Hoci Mirov otčím nepije alkohol pravidelne,

podľa jeho slov, pije pomerne často a často to s alkoholom preženie. Miro vníma jeho pitie ako problémové, hodnotí, že by mohol piť aj menej.

Na otázku týkajúcu sa užívania drog, či konzumácie alkoholu Eva uvádza: „Otec si po robote zájde do krčmy, niekedy príde dosť opitý, motá ho a nie je mu dobre rozumieť.“ Teraz keď má priateľku, niekedy pijú spolu, ale nie je taký opitý, ako keď sa vráti z krčmy.“ Evin otec pracuje ako vodič autobusu a podľa Eviných slov to „niekedy“ s alkoholom preženie. Ako pozitívum v tejto oblasti vníma Eva, novú otcovu priateľku, s ktorou si síce niekedy vypije, ale nie až toľko, ako keď je sám. Evin brat užíva lieky na depresiu, takže nepije alkohol vôbec. Eva hovorí, že sestra si dá pohárik na oslave, ale to je všetko.

5.2 Prostredie školy

Škola je spoločenskou inštitúciou, ktorej kľúčovou úlohou je zabezpečiť prípravu mladej generácie na život v spoločnosti.

V súčasnej dobe sa často stávame svedkami zlyhávania funkcií rodiny, preto by mala škola pomáhať kompenzovať tieto nedostatky, a to najmä v oblasti výchovy, socializačného pôsobenia a primárnej prevencie. Škola sa však často stáva miestom určitých sociálnych ohrození.

V týchto súvislostiach sme sa prostredníctvom realizovaných rozhovorov zaujímali aj o školské prostredie respondentov, a to nielen vo vzťahu k ich študijným výsledkom, resp. ambíciám, ale aj o celkové hodnotenie vzťahov ku škole, učiteľom, spolužiakom. V neposlednom rade aj s problematikou konzumácie alkoholu, prípadne iných návykových látok, ktoré sa spája s prostredím školy.

Adriana navštevuje 3. ročník bilingválneho gymnázia so zameraním na španielsky jazyk. Podľa jej slov patrí v škole medzi lepších žiakov, po skončení gymnázia by chcela pokračovať v štúdiu jazykov, pravdepodobne tlmočníctvo a prekladateľstvo. V škole má obľúbených i menej obľúbených učiteľov. Adriana uvádza, že u spolužiakov je obľúbená, s viacerými z nich

má priateľské vzťahy a stretávajú sa aj mimo školy. „S babami ideme niekedy do mesta na nákupy, alebo si len tak niekde sadnúť.“ U Adriany sa teda prelínajú kontakty so školy s rovesníkmi, s ktorými sa stretáva aj po skončení vyučovania.

Miro chodí do 3. ročníka na gymnáziu. Hodnotí sa ako žiak s horším prospechom, sám o sebe hovorí: „Som taký trojkár, štvorkár.“ Miro nemá ambície týkajúce sa ďalšieho štúdia do budúcnosti, hoci v súčasnej dobe navštevuje gymnázium, ktoré mu poskytuje len všeobecné vzdelanie. Podľa nášho názoru bude v budúcnosti potrebné z jeho strany zvážiť aj ďalšiu prípravu na povolanie, prípadne nejaký druh pomaturitného štúdia, aby sa mohol reálne uplatniť na trhu práce. Miro uvádza, že s učiteľmi väčšie problémy nemá, do občasných konfliktov s nimi prichádza kvôli známkam a dochádzke. Otvorene sa priznáva ku záškoláctvu. „Občas sa ulejem, no a čo. Pokiaľ to neprepísknem, učitelia z toho veľa nerobia.“ Spolužiaci v triede sa takmer všetci poznajú zo spádovej základnej školy a trávajú spolu čas aj po škole.

Tomáš navštevuje 3. ročník strednej odbornej školy so zameraním na priemysel. V škole sa hodnotí „ako lepší priemer.“ Po skončení strednej školy plánuje pokračovať na vysokú. „Nie že by sa mi veľmi chcelo, ale rodičia si nič iné nevedia predstaviť.“ V škole nemá problémy, hodnotí sa ako obľúbený v kolektíve. V niektorými spolužiakmi sa stretáva aj po škole, väčšinu jeho priateľov tvoria kamaráti z partie, z obce, kde žije.

Eva chodí do 3. ročníka strednej odbornej školy ekonomického zamerania. V škole hodnotí ako priemernú žiačku, nemá rada matematiku, s ňou má aj najväčšie problémy. Po skončení školy sa chce zamestnať ako ekonómka v nejakej firme, zvažuje však aj odchod do zahraničia. S učiteľmi nemá problémy. Eva sa po skončení základnej školy rozpadla pôvodná partia a cítila sa osamelá. Teraz má väčšinu priateľov medzi spolužiakmi. So spolužiakmi stretáva aj po škole.

V súvislosti so školským prostredím respondentov, sme sa zaujímali aj o ich výpoveď vo vzťahu ku konzumácii alkoholu a drog, týkajúcu sa školského prostredia.

Adriana uvádza, že pozná niekoľko ľudí zo školy, o ktorých sa vie, že si z času na čas dajú nejakú drogu. „Nie je to na nich nijako vidieť, keby sa s tým nepochválili pred kamošmi, nikto by to na nich nepovedal. Normálne chodia do školy, občas sa ulejú, ale to asi každý.“ Pri bližšej špecifikácii, o aké drogy podľa nej ide, Adriana hovorí: „Väčšinou si dajú éčko, keď sú na nejakej párty, prípadne pofajčia „marišku“. Adriana podotýka, že nepozná nikoho, kto je závislý od drog, alebo má s drogami problém.

Na otázku týkajúcu sa konzumácie alkoholu, prípadne drog, v školskom prostredí, Tomáš hovorí: „Sú takí spolužiaci, čo prídu aj do školy pripití. Na niektorých to zbadat' viac, na niektorých menej. Občas si to všimne aj učiteľ, ale iba to okomentuje, alebo ho pošle spať domov, ale zatiaľ nikto neodišiel.“ Toto Tomášove vyjadrenie poukazuje na podľa nášho názoru dosť nezvyčajný postoj učiteľov, v škole, ktorú navštevuje, k situácii, že majú na vyučovaní žiaka pod vplyvom alkoholu, prípadne iných omamných látok. Takáto reakcia učiteľov môže znamenať príliš liberálny postoj ku konzumácii alkoholu, prípadne iných látok, alebo istú rezignáciu na oblasť výchovy zverených žiakov. Nech už sú dôvody akékoľvek, v tejto situácii zlyháva učiteľ, ktorý by mal zareagovať inak. Čo sa týka drog v škole, Tomáš hovorí: „Do školy sa drogy nenosia, mali sme zlú skúsenosť s policajnými psami, odvtedy neriskujeme, teda aspoň o nikom neviem. Už to zavaňa basou.“ I napriek laxnému postoj učiteľov ku občasnej konzumácii alkoholu svojich žiakov, podľa Tomášových slov možno usudzovať, že voči drogám má škola jasný, odmietavý postoj.

Eva uvádza, že pozná jeden pár zo školy, ktorí si podľa jej názoru občas niečo dajú. „Vidno im to potom na očiach, neviem čo si dávajú, ale nerobia to často, tak možno raz za mesiac.“ Eva nepovažuje príležitostnú konzumáciu drog za niečo nezvyčajné, alebo nevhodné.

Zaujímali sme sa aj o oblasť školských výletov a akcií, vo vzťahu ku konzumácii alkoholu, prípadne drog.

Na školských akciách majú podľa Adriany učitelia benevolentnejší vzťah ku konzumácii alkoholu. „Môžeme si dať jedno, dve malé pívá, alebo dačo, ale s mierou. Je to taká tichá dohoda.“

Miro uvádza: „Na školskom výlete nám väčšinu zásoby zhabú učitelia hneď v deň príchodu. Tak si už potom len rozdelíme, čo ostalo, každému po troške. Na nikom ani nie je nič zbadat', tak sa to už potom nerieši. Zatiaľ nikoho nenačapali.“

Eva považuje za samozrejmé pitie alkoholu počas školských akcií, najmä triednych výletov. Z vlastných skúseností uvádza: „Patrí to k veci, ale samozrejme to netreba preháňať. V prvom ročníku sa jeden spolužiak skoro otrávil alkoholom, museli mu robiť výplach žalúdka. Bol potom z toho prúser, odvtedy si dávame väčší pozor. Niekedy si dajú učitelia aj s nami, záleží od toho kto s nami ide. Ale nerobí sa z toho žiadna kauza.“ Z Evinho rozprávania je zrejmé, že už má skúsenosť, aj keď nie osobnú, s dôsledkami akútnej alkoholovej intoxikácie. Ostáva nám veriť, že táto vážna situácia, ktorá sa udiala, bude mementom jej, aj ostatným spolužiakom.

Tomáš hovorí, že na školských akciách je „úplne samozrejmé, že sa dačo popije.“ Podľa jeho slov, učitelia z toho nerobia problém. „Samozrejme, že to nie je ako doma, pije sa len tak do nálady. Niekedy si dajú učitelia s nami.“ Všetci naši respondenti uviedli, že konzumácia alkoholu je pre nich na školských akciách a triednych výletoch úplnou samozrejmosťou. Zároveň všetci uviedli liberálny postoj učiteľov, k tejto skutočnosti, dokonca niektorí učitelia sa nielen prizerali, ale sa dokonca aj pripojili.

5.3 Rovesnícke skupiny a trávenie voľného času

Ďalšou oblasťou, ktorej sme prostredníctvom realizovaného prieskumu venovali pozornosť, sú rovesnícke skupiny, v ktorých trávajú naši respondenti nemalé množstvo svojho voľného času. V našich rozhovoroch sme sa venovali aj otázke trávenia voľného času respondentov.

Adriana uvádza, že vo svojom voľnom čase pravidelne športuje. Pravidelne trikrát do týždňa sa venuje pomerne náročnému bojovému umeniu, aikidu. Hovorí, že je to náročné a niekedy ju to vyčerpáva. Niet sa čomu čudovať, sklíbiť takýto typ športu trikrát do týždňa s prípravou do školy

a povinnosťami gymnazistky, a zároveň dosahovať dobré výsledky v škole, to si podľa nášho názoru vyžaduje poriadnu dávku sebadisciplíny. Adriana zároveň dodáva, že ju to baví. Adriana je u spolužiakov obľúbená, s viacerými z nich má priateľské vzťahy a stretávajú sa aj mimo školského prostredia. „S babami ideme niekedy do mesta na nákupy, alebo si len tak niekde sadnúť.“

Eva má rovnako ako ostatní respondenti, väčšinu priateľov medzi spolužiakmi. Stretávajú sa spolu aj po škole, zvyčajne v piatok večer idú do baru, zatancovať si a zabaviť sa. Vo svojom voľnom čase maľuje. „Iba si tak čmáram sama pre seba.“ Hovorí, že voľného času veľa nemá. „Odkedy zomrela mama, delíme si s bratom povinnosti doma. Určite mi to zaberie viac času, než keby tu bola. Veľmi mi chýba.“ Evinou citovou oporou je po matkinej smrti sestra, ale stretávajú sa menej, než by Eva chcela, pretože sestra býva aj so svojou rodinou v Bratislave. Eva má priateľa, ale ako hovorí „sme spolu veľmi málo, väčšinou len cez víkend, lebo Edo pracuje v Lučenci v stavebnej firme.“

Miro hovorí, že ako partia sa pravidelne stretávajú v piatok večer v bare v meste. Inak občas cestou do a zo školy. „Niekedy sa cestou do školy dohodneme a urobíme si voľno, zjídeme niekde na pivo a tak.“ Väčšinu svojho voľného času trávi doma pri počítači, prípadne v blízkom okolí s kamarátmi a bratom. Jedenkrát do týždňa, v stredu, máva Miro futbalový tréning a zvyčajne v nedeľu hrajú zápas. „Niekedy je to strašná nuda, už som chcel s tým skončiť, ale baby na to letia.“ Miro v súčasnosti nemá priateľku, rozišli sa pred mesiacom. „Vadilo jej, že chodím s chalanmi do mesta a prídem domov na mol. Chcela, aby som zmenil partiu. Ale ja si do týchto vecí nenechám kecať od nikoho.“

Tomáš trávi voľný čas zvyčajne doma, kde hrá on-line hry na počítači, prípadne s kamarátmi vonku. Nešportuje, ani neuvádza iné záujmy, ktorým by sa pravidelne venoval. Tomáš aktuálne nemá priateľku, rozišli sa asi pred mesiacom. Tomáš sa s niektorými spolužiakmi sa stretáva aj po škole, väčšinu jeho priateľov tvoria kamaráti z partie, z obce, kde žije. Spolu chodia do mesta, v piatok večer zvyknú chodiť do baru.

Z výpovedí našich respondentov vyplýva, že iba dvaja z nich sa pravidelne venujú nejakej záľube. Adriana máva intenzívny tréning aikida, a Miro chodí hrať futbal. Eva je orientovaná skôr umelecky a vo voľnom čase si maľuje. Nie je to však záľuba ktorej by sa venovala intenzívne, alebo pravidelne. Tomáš hráva on-line hry, alebo sa stretáva s kamarátmi, nevenuje sa žiadnej zmysluplnej činnosti.

5.4 Osobné skúsenosti s konzumáciou alkoholu a drog

Na základe uvedených skutočností, analýze rodinného prostredia, školského prostredia a rovesníckych skupín, nás zaujímalo, aké sú teda osobné skúsenosti našich respondentov s konzumáciou alkoholu, prípadne iných návykových látok.

Eva o sebe hovorí, že pije alkohol zvyčajne v piatok večer, ale niekedy aj cez týždeň. Cestou domov zo školy sa občas s partiou zastavia niekde na pohárik, vypije 1-2 poháre vína, „viac nie, inak by to otec zbadal a robil scény“. V piatok si dovoľí vypiť viac. Hovorí: „V piatok otec väčšinou nie je doma, tak aj keď si dám viac, nikto to nerieši.“ Hoci alkohol konzumuje pravidelne a niekoľkokrát do týždňa, uvádza: „Medzi mojimi priateľmi a spolužiakmi nepoznám nikoho, kto by bol závislý na drogách, alebo mal s nimi problémy.“ Pozitívne však treba hodnotiť, že v partii majú jasný odmietavý postoj k drogám. „V našej partii sa o drogách nehovorí.“ Evin priateľ pije podľa nej „tak do nálady. Po robote zvykne skočiť s kolegami na 2-3 pivá, ale opitého som ho ešte nevidela.“ Eva nefajčí. Edo fajčí, podľa Eviných slov, „škatuľku má tak na 2 dni.“ Keď idú spolu na nejakú akciu, alebo chatu, fajčia spolu marihuanu. „Dáme si tak možno 2-3 jointy. Okrem „marišky“ nič neberiem, a myslím, že ani on nie.“ Hoci má Eva citovú oporu v sestre, tá býva ďaleko a Eva trpí pocitmi osamelosti. „Niekedy sa cítim strašne sama na svete. Keď som sama doma, niekedy si dám „jointa“ aj sama, pofajčím si a hneď je svet krajší. Cítim sa taká povznesená nad všetko. Skrátka vtedy neriešim vôbec nič, len žijem.“

Tomáš s partiou spolu chodia do mesta, v piatok večer zvyknú chodiť do baru, občas si dajú Extázu, keď idú aj tancovať. Tomáš konzumuje alkohol a iné drogy aj doma. Hovorí: „Keď sú naši preč, ideme k nám, vypijeme bar, niekedy niečo donesú aj kamoši. Doma si niekedy dáme aj jointa.“ Keď ide Tomáš s partiou preč na dlhšiu dobu, príklad na chatu tak si dá aj („“) Niekedy keď to podľa Tomášových slov preženie s alkoholom, donesú ho kamaráti domov. Rodičia ho nechajú vyspať. „Ráno nerobia scény, neriešia.“ Na základe Tomášových slov, možno usudzovať, že jeho rodičia sú alebo natoľko liberálni, že nepotrebujú s Tomášom riešiť, že prišiel domov taký opitý, alebo sú pod takým veľkým tlakom povinností, že to neriešia. Aj vzhľadom k Tomášovmu veku, ešte nie je plnoletý, majú ešte stále zodpovednosť nielen za jeho výchovu, ale aj jeho zdravie. Vo svojom veku má vcelku bohaté skúsenosti nielen a alkoholom, ale aj pestrou paletou drog. To by mu v budúcnosti mohlo priniesť do života nemalé problémy a jeho rodičom taktiež. Bolo by zaujímavé sledovať jeho cestu v budúcnosti, ako a či sa zmení jeho vzťah k návykovým látkam, pretože má nielen osobnú skúsenosť s experimentovaním s drogami, ale aj so závislosťou, ktorá sa ho bytostne týkala. Pred nejakým časom sa rozišiel so svojou priateľkou, ktorá mala problémy s drogami. Hovorí: „Ja si občas vypijem, ale Tina pila ako dúha.“

Musela si dať každý deň. V škole mala takú partiu, skúšala s nimi všetko možné, ale keď si už skúšala pichať, tak to mi už vadilo. Nechcel som, aby skončila predávkovaná niekde v parku. Zakázal som jej chodiť s nimi von, ale ona si aj tak robila čo chcela. Dobré chápem, doma to mala ťažké, mama má rakovinu a otec od nich odišiel. Ani mne by nebolo všetko jedno, ale už to prehánala. Cez prázdniny sme boli spolu málo, stále chodila s nimi, ani neviem kde. Chcel som, aby s tým prestala, ale ona ma stále obviňovala, že ju nechápem. Hádali sme sa stále viac a viac.“ Na Tomášovi je vidieť, že ho rozchod so svojou priateľkou ešte stále trápi. Z jeho výpovede vyplýva, že sa jej aj pokúšal pomôcť, ale ona tento typ pomoci od neho neprijala. Pravdepodobne si ani ona sama ešte v tom čase neuvedomila, že má nejaký problém. Podľa jeho slov môžeme usudzovať, že jeho priateľka Tina už mala problém so závislosťou a to nielen na alkohole, ale aj na drogách. Konkrétny

druh drog Tomáš síce neuvádza, ale keďže spomína, že „si začala pichať“, znamená to, že používala injekčný spôsob vpravenia drogy do svojho tela, čo ju teda ohrozuje nielen z hľadiska predávkovania, ale spája sa to aj s obrovským zdravotným rizikom, najmä krvou prenosných infekčných chorôb.

Podľa Tomášových slov, ku koncu už nevedel ako ďalej. „V novembri sme sa rozišli. Odvtedy som ju nevidel.“ Riešiť v 17 rokoch, v živote tak komplikovanú situáciu, muselo byť pre Tomáša nesmierne náročné. Nechceme tu riešiť vhodnosť Tomášom zvolených postupov, ako priateľke pomôcť, ale na druhej strane sa vynára otázka, prečo s tým nezašiel za nikým dospelým, alebo možno skúsenejším? Prečo sa nezveril rodičom? Prečo nevyhľadal odbornú pomoc, alebo aspoň radu čo ďalej? Hoci sa jej snažil pomôcť, v podstate podľa nášho názoru vôbec nemal šancu, ju od toho nejakým spôsobom odhovoriť, či jej to zakázať. Aj napriek tomu, že sa snažil zvrátiť situáciu a robil, čo považoval za správne, je na ňom vidieť, že sa viní, lebo to takto dopadlo. Ale situácia s Tinou bola pre neho natoľko ťaživá a v podstate bezvýhodisková, že únik bol pre neho jediným riešením.

Adriana nepozná nikoho, kto je závislý od drog, alebo má s drogami problém. Ona sama drogy neužíva, uvádza, že niekoľkokrát vyskúšala fajčiť marihuanu zo zvedavosti. „Na mňa to nejako nezabralo, nemala som žiadne zvláštne stavy. Cítila som sa trochu nad vecou, ale to je všetko. Nežiada sa mi to skúšať zase.“ Marihuanu jej ponúkol kamarát zo športového klubu. „Keďže u nás je alkohol tabu, keď už mám tú príležitosť, skôr si dám niečo na pitie. Víno, ani pivo mi nechutí, radšej si dám Vodka, Becherovku, alebo podobné.“ Miro s partiou pravidelne pije alkohol, podľa jeho slov „tak do nálady.“ „Väčšinou si k tomu dačo aj pofajčíme, čo kto donesie, ale väčšinou len trávu. Keď ideme na dlhšiu dobu, ako na chatu a tak, tak berieme aj durman, „péčko“ a veľa pitia.“ Miro uvádza, že nepozná nikoho, kto je závislý od alkoholu alebo drog. „Občas si asi dáme všetci, no nie?“

Najvýznamnejšie výsledky prieskumu

Prostredníctvom realizovaného prieskumu sme zistili niekoľko zaujímavých skutočností. Uvádzame zhrnutie výsledkov prieskumu:

- Vo všetkých rodinách respondentov sa konzumuje alkohol, nevyskytla sa rodina abstinentov.
- Vo všetkých rodinách respondentov sme zaznamenali zvýšenú konzumáciu alkoholu mužmi, v porovnaní so ženami.
- Všetci respondenti majú osobnú skúsenosť s konzumáciou alkoholu, hoci ani jeden z nich nedosiahol plnoletosť.
- Všetci respondenti majú skúsenosť experimentovania s nelegálnymi drogami.
- Takmer všetci respondenti, okrem Adriany, chodia v piatok večer vonku s priateľmi a u všetkých je to spojené s konzumáciou alkoholu a spravidla aj iných návykových látok.
- Okrem Tomáša, všetci respondenti uvádzajú, že nepoznajú nikoho kto by mal problémy s alkoholom, alebo inými návykovými látkami, hoci oni sami, okrem Adriany, konzumujú alkohol pravidelne (napr. v piatok večer), čo už nie je experimentovanie, ale konzumácia, a to pred dovŕšením plnoletosti.
- Hoci majú všetci respondenti osobnú skúsenosť s experimentovaním s drogami, nepovažujú ich príležitostnú konzumáciu za potenciálne nebezpečnú.
- Všetci respondenti poznajú niekoho, kto minimálne príležitostne užíva drogy.
- Všetci respondenti poznajú niekoho aj zo školského prostredia, kto konzumuje návykové látky.
- Všetci respondenti považujú konzumáciu alkoholu počas školských akcií a triednych výletov za ich bežnú súčasť.
- Okrem Mira, všetci respondenti majú skúsenosť, že počas školských akcií, sú učitelia benevolentnejší voči konzumácii alkoholu.

6 INTERPRETÁCIA VÝSLEDKOV PRIESKUMU A ODPORÚČANIA PRE PRAX

Na základe výpovedí respondentov, môžeme skonštatovať, že existuje vzťah medzi pitím alkoholu u rodičov a postojom respondentov k jeho užívaniu. Na základe realizovaného prieskumu sme zistili, že v každej rodine sa konzumuje alkohol, vo väčšej či menšej miere. Zistili sme, že u dospelých mužov v rodinách je zvýšená miera jeho konzumácie, niekedy až za hranicu spoločenskej úrovne. Ženy v rodinách konzumovali alkohol v menšej miere, ale ani v jednej rodine sme sa nestretli s úplnou abstinenciou zo strany rodičov.

U našich respondentov sme taktiež zistili konzumáciu alkoholu, okrem Adriany, pomerne častú, najmä počas piatkových večerov a víkendových akcií. Adriana svojím spôsobom tvorí výnimku, hoci príležitostne konzumuje alkohol, je to podľa nášho názoru, skôr tichým protestom, proti otcovej autorite, ktorá sa v rodine výrazne prejavuje. Postoj ostatných respondentov voči alkoholu, podľa nášho názoru odráža situáciu v rodine.

Hypotéza č.1 „*Tolerantný postoj ku konzumácii alkoholu v rodine, vedie k nevedomovaniu si nežiaducich dôsledkov jeho užívania u respondentov.*“ **sa potvrdila.**

V **Hypotéze č.2** sme si stanovili predpoklad, že: „*Experimentovanie s drogami sa vo väčšej miere vyskytuje u chlapcov ako u dievčat.*“ Z našich zistení vyplýva, že s alkoholom a marihuanou experimentovali aj dievčatá. V prípade Adriany však marihuanu vyskúšala len niekoľkokrát zo zvedavosti, s jej užívaním nepokračovala, ako uviedla sama drogy neužíva. Eva fajčí marihuanu na akciách s partiou. K ostatným typom drog má ona aj jej priatelia odmietavý postoj. Čo sa týka chlapcov paleta drog, ktoré vyskúšali bola širšia. Miro uviedol, že s partiou pijú, fajčia marihuanu a k tomu užívajú aj durman. V tomto prípade, však môžeme hovoriť o pravidelnom kontakte s drogami. Tomáš paletu odskúšaných drog rozšíril o extázu. Na základe našich zistení môžeme skonštatovať, že **hypotéza č. 2 sa potvrdila.**

Vo všetkých štyroch prípadoch sme zistili, že respondenti prišli do kontaktu s drogou v rovesníckej skupine, či už išlo o pitie alkoholu, fajčenie marihuany respektíve užívanie tvrdších drog. Na základe našich zistení môžeme potvrdiť, že **hypotéza č.3** „Respondenti experimentujú s drogami najčastejšie pod vplyvom rovesníckej skupiny.“ **sa potvrdila.**

Na základe prezentovaných výsledkov prieskumu, navrhujeme nasledovné odporúčania pre prax:

V rodine:

- Zo strany rodičov vytvárať a udržiavať pozitívnu domácu atmosféru, otvorenú komunikáciu a vrelé vzťahy v rodine.
- Venovať zo strany rodičov rodine dostatočný priestor a čas, aby s mohol vyvíjať a transformovať vzťah rodič-dieťa, v procese jeho dospievania.
- Podporovať a rozvíjať pozitívne partnerské vzťahy medzi rodičmi, ako základ rodiny.
- Stanoviť jasné zásady fungovania domácnosti voči všetkým členom, deti nevynímajúc a vyžadovať plnenie povinností a dodržiavanie pravidiel.
- Podporovať deti vo výbere a rozvíjaní svojich záujmov a zmysluplných voľnočasových aktivít.
- Stanoviť zo strany rodičov zvyk, aby vždy vedeli kde, s kým je ich dieťa a čo tam robí.
- Spoznávať priateľov svojich detí, poznať ich aj osobne -vytvárať priestor pre stretávanie detí a ich priateľov aj doma.
- Hovoriť v rodine o dôsledkoch konzumácie alkoholu a návykových látok.
- Zaujať zo strany rodičov jasný, odmietavý postoj voči drogám.

V škole:

- Aj naďalej odporúčame na stredných školách popri vzdelávacích aktivitách, venovať pozornosť aj výchovnému pôsobeniu na túto ohrozenú skupinu mladých ľudí v zraniteľnom období, s prihliadnutím na individuálne rozdiely medzi nimi.
- Podporovať proti drogovú klímu v škole.

- Viest' študentov k spôsobom efektívneho zvládania konfliktov a stresu.
- Podporovať v škole tvorbu a realizáciu preventívnych programov.
- Organizovať rôzne tematicky zamerané besedy predovšetkým s odborníkmi z praxe.
- Viest' študentov k zdravému životnému štýlu.
- Zapájať školu do preventívnych programov a rozvíjať spoluprácu s zariadeniami výchovného poradenstva a prevencie.
- Viest' žiakov a študentov k zmysluplnému tráveniu voľného času a zapájanie sa do pro spoločenských aktivít (napr. dobrovoľníctvo, organizovanie zbierok, charitatívnych akcií a pod.)
- Venovať pozornosť aj odbornej a ďalšej odbornej príprave pracovníkov pracujúcich s mládežou.

ZÁVER

Potreba zahnať nudu, zvedavosť, túžba zlepšiť si náladu, vyriešiť niektoré životné konflikty, fascinácia nezvyčajných zážitkov a neschopnosť odolať vplyvu rovesníkov sú dôvody, na ktoré poukazujú nielen naše, ale i zahraničné výskumy. Práve tieto výskumy bijú na poplach svojimi informáciami o deťoch základných škôl, ktoré užívajú drogy aj o študentoch na stredných školách, ktorí už akú takú drogovú skúsenosť majú. Je dôležité si uvedomiť, že práve mládež predstavuje rizikovú skupinu, pretože častokrát začiatok drogovej scény vzniká v radách mladých ľudí v dobe ich dospievania.

Problém drogovej závislosti je problémom širokých súvislostí a je potrebné, aby naň bolo nazreté aj cez optiku súčasnej rodiny, zlyhávaním rodinnej výchovy, pôsobenia rovesníckych skupín, ale hlavne kvality voľného času.

Tému: Drogy a drogová závislosť u mládeže sme si vybrali z dôvodu jej čoraz väčšej aktuálnosti.

V praktickej časti práce sme sa venovali vplyvu prostredia na experimentovanie s drogami a na vlastné skúsenosti respondentov s konzumáciou návykových látok. Stanovili sme si tri hypotézy, z ktorých sa nám potvrdili všetky. V tomto prieskume sme dospeli k zisteniam, že experimentovanie s drogami sa vo väčšej miere vyskytuje u chlapcov ako u dievčat. Prieskum nám poukázal aj na fakt, že respondenti prichádzajú do kontaktu s drogou najčastejšie pod vplyvom rovesníckych skupín.

A práve tu je čas a dôvod na zamyslenie pre nás dospelých, rodičov, učiteľov, vychovávateľov. My dospeli pri hľadaní tých najúčinnjších programoch prevencie nesmieme zabúdať, že sme len návštevníkmi v „ich svete“. Vo svete detí a dospievajúcich, ktorým sa oplatí venovať dostatočný priestor, náš čas, ale hlavne veľa lásky a pochopenia. Čas sa vrátiť nedá a čo nám unikne dnes, zajtra nevrátime.

ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY

CAMPBELL, R. *Tvoje dieťa a drogy*. 1. vyd. Bratislava : Porta Libri, 2003. ISBN 80-89067-09-3.

DOKTOROV, A. - HOLOTŇÁKOVÁ, D. Drogy v školách. *Pedagogická revue*, 1998, č. 50. ISSN 1335-1982.

EMMEROVÁ, I. Prevencia prostitúcie a ďalších sprievodných sociálnopatologických javov u detí a mládeže. *Mládež a spoločnosť*, 2006, roč. 7, č. 1. ISSN 1335-1109.

GAVORA, P. Úvod do pedagogického výskumu. Bratislava: UK, 1999. ISBN 80-223-1342-4.

HARTL, P.– HARTLOVÁ, H.: Psychologický slovník. Praha: Portál, 2000, 774 s. ISBN 80-7178-303-X

HENDL, J. Kvalitativní výskum. Základní metody a aplikace. 1.vyd. Praha: Portál, 2005, ISBN 80-7367-040-2.

HRONCOVÁ, J., EMMEROVÁ, I. et. al. *Sociálna patológia a jej prevencia*. 1. vyd. Banská Bystrica : PF UMB, 2004. ISBN 80-8055-995-3.

HRONCOVÁ, J., KRAUS, B. et. al. *Sociálna patológia pre sociálnych pracovníkov a pedagógov*. 1 vyd. Banská Bystrica : PF UMB, 2006. ISBN 80-8083-223-4.

HRONCOVÁ, J., EMMEROVÁ, I. *Sociálna pedagogika*. 1. vyd. Banská Bystrica : PF UMB, 2004. ISBN 80-8083-028-2.

HUPKOVÁ, I.: Komunikačné závislosti v kontexte sociálnopatologických javov a osobnostné predpoklady, požiadavky na sociálne kompetencie realizátorov prevencie. In: *Vychovávateľ*. Educatio, ročník LVIII, 10/ 2009, s. 23 – 26, ISSN: 0139-6919.

KLIMENT, P. *Speciální psychopatologie*. 1. vyd. Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci, 2002. ISBN 80-224-0556-3.

KOLIBÁŠ, E, NOVOTNÝ, V. *Alkohol, drogy, závislosti. Psychické poruchy spojené z užívaním návykových látok*. Bratislava : Univerzita Komenského, 2007. ISBN 978-80-223-2315-4.

KRAUS, Blahoslav. *Sociální aspekty výchovy*. 2. vyd. Hradec Králové : Gaudeamus, 1999. ISBN 80-7041-135-X.

KRAUS, B. – HRONCOVÁ J. et al. *Sociální patologie*. 1. vyd. Hradec Králové : Gaudeamus, 2007. ISBN 978-80-7041-896-3.

LABÁTH, V. et al. *Riziková mládež*. 1.vyd. Praha : SLON, 2001, ISBN 80-85850-66-4.

LIBA, J. *Zdravie, drogy a drogová závislosť*. 1. vyd. Terminologické a výkladové minimum. Prešov : MC, 2001. ISBN 80-8068-036-1.

LIBA, J. *Zdravie v kontexte edukácie*. Prešov: PFPU, 2007, ISBN 978-80-8068-539-3.

LIBA, J. *Výchova k zdraviu*. 1. Vyd. Prešov: PU, 2010, ISBN 978-80-555-0070-6.

MACHÁČEK, L. *Mládež a spoločnosť*. 1. vyd. Bratislava : ESÚV SZM, 1980.

MACHALOVÁ, M. et. al. *Dialógy o závislostiach*. Bratislava : Take Off Advertising, 2010. ISBN 978-80-970370-9-3.

NEŠPOR, K., CSÉMY, L., PERNICOVÁ, H. *Zásady efektívnej primárnej prevencie*. Praha : Sportprag, 1999.

NEŠPOR, K. *Návykové chováni a závislost. Současné poznatky a perspektivy léčby*. 2. vyd. Praha : Portál, 2000. ISBN 80-7178-831-7.

NIKLOVÁM, M. Vybrané aspekty rodiny a školy v prevencii sociálno-patologických javov. *Vychovávateľ*, 2012, roč. 61, č. 1-2. s. 8. ISSN 0139-6919.

OLÁH, M. *Sociálnoprávna ochrana detí*. 1. vyd. Prešov : Prešovská univerzita, Pravoslávna bohoslovecká fakulta, 2005. ISBN 80-8068-349-2.

ONDREJKOVIČ, P. *Socializácia mládeže ako východisková kategória sociológie výchovy a sociológie mládeže*. Bratislava : Veda, 1997. ISBN 80-224-0476-4.

ONDREJKOVIČ, P., POLIAKOVÁ, E. et al. *Protidrogová výchova*. 1. vyd. Bratislava : VEDA, 1999. ISBN 80-224-0553-1.

ONDREJKOVIČ, P., BREZÁK, J., LUBELCOVÁ, G., POLÁKOVÁ, E., VLČKOVÁ, M. *Sociálna patológia*. 1. vyd. Bratislava : VEDA, 2001, ISBN 80-224-0685-6.

PAVÚK, A. *Primárna prevencia drogových závislostí na základných a stredných školách*. 1.vyd. Prešov : Prešovská univerzita, 1997. ISBN 80-88885-00-0.

PODHRADSKÝ, J., KOMÁRIK, E. *Drogová nezávislosť alebo ako sa nestat' toxikomanom*. 1. vyd. Bratislava : Slovenský spisovateľ, 1990. ISBN 80-80-01145-9.

Stav drogových závislostí a kontrola drog v Slovenskej republike.

[online] 2006 [cit. 25.11.2012] Dostupné na:

<<http://www.infodrogy.sk/indexAction.cfm?module=Library&action=GetFile&DocumentID=428>>

SMIK, J.: *Drogy. Príručka pre lektorov pracujúcich s deťmi a dospelými v rámci Projektu primárnej prevencie drogových závislostí*. Nadácia Alternatíva, Bratislava 1994.

URBAN, E. *Toxikomanie*. 1. vyd. Praha : Avicenum, 1973. ISBN 0807373.

VÁGNEROVÁ, M.: *Psychopatologie pro pomáhající profese: variabilita a patologie lidské psychiky*. 3. vyd. Praha : Portál, 2002. ISBN 80-7178-678-0.

ZOZNAM PRÍLOH

Príloha A Pološtruktúrovaný rozhovor určený pre žiakov stredných škôl	I
Príloha B Rozhovor Adriana	II
Príloha C Rozhovor Eva	III
Príloha D Rozhovor Tomáš	IV
Príloha E Rozhovor Miro	V

Príloha A

Pološtruktúrovaný rozhovor určený pre žiakov stredných škôl

Rodina

1. Ako by si charakterizoval svoju rodinu? / Vzťahy v rodine.
2. Aký je vzťah ku konzumácii alkoholu vo Vašej rodine?
3. Konzumuje niekto v rodine alkohol alebo iné drogy spôsobom akým Ti to prekáža?
4. Myslíš si, že má niekto z tvojej rodiny problémy s alkoholom alebo s inou drogou?

Škola

1. Ako by si sa charakterizoval/a ako žiak/žiačka?
2. Aké sú tvoje vzťahy k učiteľom, spolužiakom?
3. Vieš o niekom v škole kto vyskúšal alkohol respektíve konzumuje drogy?
4. Vieš o niekom v škole kto pravidelne konzumuje alkohol/drogy, prípadne je od nich závislý?
5. Ponúkol Ti niekto z Tvojej školy alkohol, alebo drogy?
6. Ako reagujú učitelia, keď zistia, že nikto počas triednej akcie alebo triedneho výletu užil alkohol alebo inú drogu?

Rovesnícke skupiny

1. Ako najčastejšie tráviš svoj voľný čas?
2. Chodievaš vonku s priateľmi?
3. Ako spolu trávite čas, čo spolu najčastejšie robíte?
4. Ponúkol Ti už niekto z partie alkohol alebo drogy? Ak áno prijal/a si ich?
5. Poznáš niekoho kto alkohol alebo drogy prijal od ostatných členov partie?

6. Konzumuješ ty sám/a alkohol alebo drogy?
7. Poznáš niekoho kto alkohol alebo drogy konzumuje pravidelne, prípadne je závislý?

Príloha B

Rozhovor Adriana

Adriana má 17 rokov a žije spolu so svojimi rodičmi a staršou sestrou v 4 izbovom byte v centre mesta. Navštevuje 3. ročník bilingválneho gymnázia, so zameraním na španielsky jazyk. Adriana hodnotí vzťahy v rodine ako nekonfliktné. Uvádza : „Naši sú v pohode, niekedy sú možno prísni viac než je treba, ale na druhej strane viem, že sa boja, aby sami nič nestalo. Otec je viac prísny a náročný, najmä na výsledky v škole si potrpí. S mamou sa dá viac porozprávať o kadečom, alebo ísť spolu nakupovať, vtedy sa vieme porozprávať tak inak, niekedy skoro až ako kamarátky.“ Adrianina sestra Mariana je o 5 rokov staršia, študuje na vysokej škole vo vzdialenejšom meste medicínu. „Moja sestra je skvelá, len niekedy má na mňa málo času. Poznám niekoľko jej priateľov a ľudí z jej partie, ale nie veľmi dobre.“ Mariana býva cez týždeň na internáte, domov chodí na víkendy, najmä otec na tom trvá.

Vzťah ku konzumácii alkoholu v rodine nevie zhodnotiť. Uvádza : „U nás sa pije asi tak normálne. Mama nepije alkohol skoro vôbec. Na Vianoce si dá pri večeri prípitok a občas na nejakej oslave trochu vína. Otec pije doma len pri nejakej príležitosti, keď má s kým. Počas spoločenských akcií si dá viac, niekedy to preženie. Na druhý deň ráno mu potom nie je dobre.“ „U nás ženy alkohol veľmi nepijú, otec to považuje za nevhodné. Ani ja ani sestra doma alkohol nepijeme, ani nám ho nikto neponúka.“

Adriana uvádza, že nevie o nikom v rodine, kto by mohol mať problémy s drogami, starý otec z otcovej strany si niekedy trošku vypije, lebo stará mama sa na neho hnevá a sťažuje sa na neho otcovi.

Adriana sa v škole hodnotí pozitívne, podľa jej slov patrí v škole medzi lepších žiakov, po skončení gymnázia by chcela pokračovať v štúdiu zameranom na jazyky, ako odbor zvažuje tlmočníctvo a prekladateľstvo, ale ešte nie je rozhodnutá. V škole má obľúbených i menej obľúbených učiteľov. „S niekým si sadnete lepšie, s iným horšie.“ U spolužiakov je obľúbená, s viacerými z nich má priateľské vzťahy a stretávajú sa aj mimo školského

prostredia. „S babami ideme niekedy do mesta na nákupy, alebo si len tak niekde sadnúť.“

Adriana pozná niekoľko ľudí zo školy, o ktorých sa vie, že si z času na čas dajú nejakú drogu. „Nie je to na nich nijako vidieť, keby sa s tým nepochválili pred kamošmi, nikto by to na nich nepovedal. Normálne chodia do školy, občas sa ulejú, ale to asi každý.“ „Väčšinou si dajú Extázu, keď sú na nejakej party, prípadne pofajčia „marišku“. Adriana nepozná nikoho, kto je závislý od drog, alebo má s drogami problém. Ona sama drogy neužíva, uvádza, že niekoľkokrát vyskúšala fajčiť marihuanu zo zvedavosti. „Na mňa to nejako nezabralo, nemala som žiadne zvláštne stavy. Cítila som sa trocha nad vecou, ale to je všetko. Nežiada sa mi to skúšať zase.“ Marihuanu jej ponúkol kamarát zo športového klubu. „Keďže u nás je alkohol tabu, keď už mám tú príležitosť, skôr si dám niečo na pitie. Víno, ani pivo mi nechutí, radšej si dám Vodku, Becherovku, alebo podobné.“

Na školských akciách majú podľa Adriany učitelia benevolentnejší vzťah ku konzumácii alkoholu. „Môžeme si dať jedno, dve malé pívá, alebo dačo, ale s mierou. Je to taká tichá dohoda.“

Adriana vo voľnom čase pravidelne športuje, venuje sa trikrát do týždňa aikidu. „Niekedy je to dosť náročné, ale baví ma to. Sme tam dobrá partia, niekedy po tréningu ideme na pohárik. Dám si, keď viem, že otec nie je doma, čo je pomerne často, ale aj to nie veľa, musím sa potom učiť.“

Príloha C

Rozhovor Eva

Eva má 17 rokov a navštevuje 3. ročník strednej odbornej školy ekonomického zamerania. Žije v rodinnom dome na vidieku so svojim bratom a otcom, mama jej umrela, keď mala 11 rokov na zlyhanie pankreasu. Eva je najmladšia z troch súrodencov. Okrem brata má aj staršiu sestru (35 rokov), ktorá žije aj so svojou rodinou v Bratislave. Brat (37 rokov) je už 2 roky nezamestnaný, má diagnostikovanú depresiu. Otec (58 rokov) pracuje ako vodič autobusu na miestnej linke. Eva si spomína, že rodičia mali komplikovaný vzťah, kým ešte mama žila, často sa hádali, a to najmä pre peniaze.

„Otec si po robote zájde do krčmy, niekedy príde dosť opitý, motá ho a nie je mu dobre rozumieť.“ Teraz keď má priateľku, niekedy pijú spolu, ale nie je taký opitý, ako keď sa vráti z krčmy.“ Brat nepije alkohol vôbec, berie lieky. Sestra si dá pohárik na oslave, ale to je všetko.

Eva sa v škole hodnotí ako priemerná žiačka, nemá rada matematiku, s ňou má aj najväčšie problémy. Po škole chce pracovať v nejakej firme, zvažuje aj zahraničie. „Možno by som šla vonku. Asi hlavne kvôli jazyku a možno aj skúsiť iný život.“ S učiteľmi nemá problémy. Po príchode na strednú sa Eva rozpadla pôvodná partia a cítila sa osamelá. Teraz má väčšinu priateľov medzi spolužiakmi. Eva sa so spolužiakmi stretáva aj po škole, zvyčajne v piatok večer idú do baru, zatancovať si a zabaviť sa. Eva pije alkohol zvyčajne v piatok večer, ale niekedy aj cez týždeň. Cestou domov sa občas s partiou zastavia niekde na pohárik, Eva si dá 1-2 poháre vína, „viac nie, inak by to otec zbadal a robil scény“. „V piatok otec väčšinou nie je doma, tak aj keď si dám viac, nikto to nerieši.“ „Medzi mojimi priateľmi a spolužiakmi nepoznám nikoho, kto by bol závislý na drogách, alebo mal s nimi problémy. V našej partii sa o drogách nehovorí.“ Eva pozná jeden pár zo školy, ktorí si podľa jej názoru občas niečo dajú. „Vidno im to potom na

očiach, neviem čo si dávajú, ale nerobia to často, tak možno raz za mesiac.“ Eva nepovažuje príležitostnú konzumáciu drog za niečo nezvyčajné.

Eva považuje za samozrejmé pitie alkoholu počas školských akcií, najmä triednych výletov. Z vlastných skúseností uvádza: „Patrí to k veci, ale samozrejme to netreba preháňať. V prvom ročníku sa jeden spolužiak skoro otrávil alkoholom, museli mu robiť výplach žalúdka. Bol potom z toho prúser, odvtedy si dávame väčší pozor. Niekedy si dajú učitelia aj s nami, záleží od toho kto s nami ide. Ale nerobí sa z toho žiadna kauza.“

Eva má priateľa, ale ako hovorí „sme spolu veľmi málo, väčšinou len cez víkend, lebo Edo pracuje v Lučenci v stavebnej firme.“ Evin priateľ pije podľa nej „tak do nálady. Po robote zvykne skočiť s kolegami na 2-3 pivá, ale opitého som ho ešte nevidela.“ Eva nefajčí. Edo fajčí, podľa Eviných slov, „krabičku má tak na 2 dni.“ Keď idú spolu na nejakú akciu, alebo chatu, fajčia spolu marihuanu. „Dáme si tak možno 2-3 jointy. Okrem „marišky“ nič neberiem, a myslím, že ani on nie.“

Vo voľnom čase Eva maľuje. „Iba si tak čmáram sama pre seba.“ Ale ako sama hovorí, voľného času veľa nemá. „Odkedy zomrela mama, delíme si s bratom povinnosti doma. Určite mi to zaberie viac času, než keby tu bola. Veľmi mi chýba.“ Eva má citovú oporu v sestre, ale tá býva ďaleko. „Niekedy sa cítim strašne sama na svete. Keď som sama doma, niekedy si dám „jointa“ aj sama, pofajčím si a hneď je svet krajší. Cítim sa taká povznesená nad všetko. Skrátka vtedy neriešim vôbec nič, len žijem.“

Príloha D

Rozhovor Tomáš

Tomáš má 17 rokov a navštevuje 3. ročník strednej odbornej školy so zameraním na priemysel. Býva s rodičmi a mladším bratom Maťom (12 rokov) v rodinnom dome na vidieku. Vzťahy v rodine popisuje ako dobré, ale prekáža mu, že rodičia sú veľmi pracovne vyťažení, podnikajú v oblasti služieb.

Domov chodia večer okolo 20.00-21.00 hod. Tomáš si sťažuje, že v poslednom čase ich zaujíma len jeho škola a známky. „Niekedy mám pocit, že ja som im celkom ukradnutý, nič o mne nevedia.“ Víkendy trávia často mimo rodinu, alebo sú pracovne zaneprázdnení, alebo sú na nejakej spoločenskej akcii a klientmi. Tomáš a Maťo sú sami doma, prípadne si stará mama zoberie Maťu na víkend k sebe. Tomáš uvádza, že rodičia pijú príležitostne, v poslednom období niekedy aj večer po návrate z práce. „Mama si niekedy naleje, keď má nervy, alebo nejaké problémy. Ale to len tak 2-3 poháriky. Obidvoch som už pár krát videl pod obraz.“ Starí rodičia sú abstinenti, užívajú veľa liekov, zdravotne na tom nie sú dobre.

V škole sa Tomáš hodnotí „ako lepší priemer.“ Po skončení strednej školy plánuje pokračovať na vysokú. „Nie že by sa mi veľmi chcelo, ale rodičia si nič iné nevedia predstaviť.“ V škole nemá problémy, hodnotí sa ako obľúbený v kolektíve. S niektorými spolužiakmi sa stretáva aj po škole, väčšinu jeho priateľov tvoria kamaráti z partie, z obce, kde žije. Spolu chodia do mesta, v piatok večer zvyknú chodiť do baru, občas si dajú Extázu, keď idú aj tancovať. „Keď sú naši preč, ideme k nám, vypijeme bar, niekedy niečo donesú aj kamoši. Doma si niekedy dáme aj jointa.“ Keď ide preč na dlhšie dobu ako príklad na chatu tak si dá aj („) Niekedy keď to podľa Tomášových slov preženie s alkoholom, donesú ho kamaráti domov. Rodičia ho nechajú vyspať. „Ráno nerobia scény, neriešia.“ V škole majú učitelia pomenre laxný postoj ku konzumácii alkoholu. Tomáš hovorí: „Sú takí spolužiaci, čo prídu aj do školy pripití. Na niektorých to zbadat' viac, na niektorých menej. Občas si to všimne aj učiteľ, ale iba to okomentuje, alebo ho pošle spať domov, ale zatiaľ

nikto neodišiel.“ „Do školy sa drogy nenosia, mali sme zlú skúsenosť s policajnými psami, odvtedy neriskujeme, teda aspoň o nikom neviem. Už to zaváňa basou.“

Na školských výletoch a akciách, je podľa Tomáša „úplne samozrejmé, že sa dačo popije.“ Podľa jeho slov, učitelia z toho nerobia problém. „Samozrejme, že to nie je ako doma, pije sa len tak do nálady. Niekedy si dajú učitelia s nami.“

Tomáš trávi voľný čas zvyčajne doma, kde hrá online hry na počítači, prípadne s kamarátmi vonku. Nešportuje, ani neuvádza iné záujmy, ktorým by sa pravidelne venoval. Príležitostnú konzumáciu drog považuje za normálny jav, spestrenie zábavy. Alkohol konzumuje niekoľkokrát do týždňa, nemyslí si, že by mal problém s alkoholom. Tomáš aktuálne nemá priateľku, rozišli sa asi pred mesiacom. „Ja si občas vypijem, ale Tina pila ako dúha. Musela si dať každý deň. V škole mala takú partiu, skúšala s nimi všetko možné, ale keď si už skúšala pichať, tak to mi už vadilo. Nechcel som, aby skončila predávkovaná niekde v parku. Zakázal som jej chodiť s nimi von, ale ona si aj tak robila čo chcela. Dobré chápem, doma to mala ťažké, mama má rakovinu a otec od nich odišiel. Ani mne by nebolo všetko jedno, ale už to prehánala.

Cez prázdniny sme boli spolu málo, stále chodila s nimi, ani neviem kde. Chcel som, aby s tým prestala, ale ona ma stále obviňovala, že ju nechápem. Hádali sme sa stále viac a viac.“ Tomášovi je svojej bývalej priateľky ľúto, chcel jej pomôcť, ale nevedel ako, a ona všetko odmietala. Podľa Tomášových slov, ku koncu už nevedel ako ďalej. „V novembri sme sa rozišli. Odvtedy som ju nevidel.“

Príloha E

Rozhovor Miro

Miro má 17 rokov, chodí do tretieho ročníka gymnázia. Býva s bratom Janom - jednovaječným dvojčaťom, mamou a otčimom v 3 -izbovom byte v bytovke na vidieku. Otec žije v Budapešti, kde po rozvode pred 4 rokmi odišiel za prácou. Matka pracuje ako predavačka, otčim je policajt. Matka je abstinentka, ale fajčí, priemerne krabičku cigariet denne. Otčim pije alkohol pomerne často, i keď nie pravidelne. Na kultúrnych a spoločenských akciách to podľa Mirových slov s alkoholom často preženie. „Tancuje a huláka na všetkých.“ Podľa Mira „by otčim mohol piť aj menej, mama má potom z neho nervy.“

Vzťahy v rodine hodnotí Miro „ako celkom dobré“. Po otcovom odchode sa stretávajú málo. „Niekedy ideme s bratom za ním do Budapešti, ale to len tak na pár dní. On tam má už novú rodinu, máme nevlastnú sestru, už je to iné.“ Bližší vzťah majú aj s bratom s mamou. „Mama sa o nás stará dobre, niekedy je s ňou poriadna sranda.“ Otčim, ako hovorí Miro : „robí policajta aj doma.“ Keď je nejaký problém, neváha použiť aj násilie. „Občas ma aj s bratom prefacká. Keď mal Jano problémy s políciou, kvôli výtržníctvu, tak ho riadne zmastil.“

Miro patrí v škole k žiakom s horším prospechom. „Som taký trojkár, štvorkár.“ S učiteľmi väčšie problémy nemá, do občasného konfliktu s nimi prichádza kvôli známkam a dochádzke. Miro a otvorene priznáva ku záškoláctvu. „Občas sa ulejem, no a čo. Pokiaľ to ne pre písknem, učitelia z toho veľa nerobia.“ Spolužiaci v triede sa takmer všetci poznajú zo spádovej základnej školy a trávajú spolu čas aj po škole. „Sme taká partia od nás z dediny. Chodíme spolu von, flákať sa a do mesta.“ Ako partia sa pravidelne stretávajú v piatok večer v bare v meste. Inak občas cestou do a zo školy. „Niekedy sa cestou do školy dohodneme a urobíme si voľno, zjždeme niekde na pivo a tak.“ Miro a partiou pravidelne pije alkohol, podľa jeho slov „tak do nálady.“ „Väčšinou si k tomu dačo aj pofajčíme, čo kto donesie, ale väčšinou

len trávu. Keď ideme na dlhšiu dobu, ako na chatu a tak, tak berieme aj durman, „péčko“ a veľa pitia.“ Miro uvádza, že nepozná nikoho, kto je závislý od alkoholu alebo drog. „Občas si asi dáme všetci, no nie?“

„Na školskom výlete nám väčšinu zásoby zhabú učitelia hneď v deň príchodu. Tak si už potom len rozdelíme, čo ostalo, každému po troške. Na nikom ani nie je nič zbadat', tak sa to už potom nerieši. Zatiaľ nikoho nenačapali.“

Miro trávi väčšinu voľného času doma pri počítači, prípadne v blízkom okolí s kamarátmi a bratom. „Občas ideme do krčmy do biliard, alebo na šípky. V stredu mávame futbalový tréning, v nedeľu zvykneme hrať zápas. Niekedy je to strašná nuda, už som chcel s tým skončiť, ale baby na to letia.“ V súčasnosti Miro nemá priateľku, rozišli sa pred mesiacom. „Vadilo jej, že chodím s chalanmi do mesta a prídem domov na mol. Chcela, aby som zmenil partiu. Ale ja si do týchto vecí nenechám kecať od nikoho.“

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Meno autora: Viera Longauerová

Odbor: Špeciálna pedagogika – vychovávateľstvo

Forma štúdia: kombinovaná

Názov práce: Drogy a drogová závislosť u mládeže

Rok: 2013

Počet strán bez príloh: 56

Celkový počet strán príloh: 10

Počet titulov slovenskej a českej literatúry: 33

Počet internetových zdrojov: 0

Vedúci práce: PhDr. Eleonóra Strapcová